

รายงานผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง ค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำของโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ
WATER FEE IN VARIOUS TYPES OF IRRIGATION SCHEME

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2539
จำนวน 145,600 บาท

หัวหน้าโครงการ นายกิตติพงษ์ วุฒิจำนงค์
ผู้ร่วมโครงการ

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์
วันที่ 30 มกราคม 2541

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้สนับสนุนการขอทุนสำหรับงานวิจัยนี้ และขอขอบคุณหัวหน้าภาควิชาวิศวกรรมเกษตรและอาหาร คณะวิศวกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ อนุญาตให้ใช้ อุปกรณ์สำนักงาน ตลอดจนคอมพิวเตอร์ของภาควิชา ในการจัดเตรียมเอกสารและเก็บข้อมูล และให้กำลังใจในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิศวกรรมเกษตร ที่ได้อาสาสมัครเข้าร่วมดำเนินการวิจัย โดยการออกไปเก็บข้อมูลในสนามทั้งหมด อย่างไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย ขอขอบคุณ คุณสุนทรี จำหน่าย เจ้าหน้าที่ของภาควิชาวิศวกรรมเกษตรและอาหาร ที่ช่วยเป็นธุระในการดำเนินงานทางด้านธุรการแทนผู้วิจัยตลอดระยะเวลาของการดำเนินการวิจัยนี้

งานวิจัยครั้งนี้คงจะสำเร็จลงไปได้เลย ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือ ประสานงานการเก็บข้อมูลในสนาม จากสำนักงานชลประทานที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์บริการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณชัยรัตน์ ชุมศรี หัวหน้าฝ่ายวิศวกรรม สำนักงานชลประทานที่ 1 และคุณจะเด็ด สุวรรณธรรมา ผู้อำนวยการศูนย์บริการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ประสานงานกับโครงการชลประทาน และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ที่ได้ออกไปเก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัย และขอขอบคุณ คุณเทอดศักดิ์ สัมมานุช และคุณภัทรา กาญจนศิริ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานชลประทานที่ 1 และคุณอุดม ม้าเมือง เจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ที่ได้ร่วมไปให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยและนักศึกษาที่ออกไปเก็บข้อมูลในสนาม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	1
ABSTRACT	2
บทที่ 1 บทนำ	5
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	5
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	7
1.5 ขั้นตอนการวิจัย	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอ้างอิง	10
บทที่ 3 ประเภทของโครงการชลประทาน	15
3.1 การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	15
3.2 การจำแนกประเภทของโครงการชลประทาน	16
3.3 โครงการชลประทานราษฎร์	18
3.4 โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง	19
3.5 โครงการชลประทานขนาดเล็ก	19
3.6 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	20
บทที่ 4 การดำเนินการสำรวจ	22
4.1 การเลือกโครงการชลประทาน	22
4.2 ลักษณะโดยทั่วไปของโครงการ	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ผลการสำรวจ	28
5.1 ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ	28
5.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	28
5.3 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ	30
5.4 ความคิดเห็นของเกษตรกร	42
บทที่ 6 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	52
6.1 สรุปความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	52
6.2 สรุปความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ	53
6.3 สรุปความคิดเห็นของเกษตรกร	55
6.4 ข้อเสนอแนะ	56
ภาคผนวก	61

ค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำของโครงการชลประทานประเภทต่างๆ WATER FEE IN VARIOUS TYPES OF IRRIGATION SCHEME

กิตติพงษ์ วุฒิจำนงค์

ภาควิชาวิศวกรรมเกษตรและอาหาร
คณะวิศวกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทคัดย่อ

การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในปัจจุบัน มีการดำเนินการอยู่ในโครงการชลประทานประเภทต่างๆ ในลักษณะที่แตกต่างกัน โครงการชลประทานราษฎร์ เป็นความพร้อมใจของเกษตรกร ที่จะจัดสร้างโครงการชลประทานขึ้น และดำเนินการบริหารจัดการโครงการเอง การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการ เช่นเดียวกับโครงการชลประทานขนาดเล็ก ที่การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำและการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งในการพิจารณาคำร้องขอโครงการชลประทานขนาดเล็กของเกษตรกร สำหรับโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า การที่เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ จะต้องจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าส่วนหนึ่ง ก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการจัดสร้างโครงการขึ้นมา ดังนั้น ในแต่ละโครงการก็จะต้องมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และมีการเก็บเงินจากเกษตรกร ซึ่งส่วนหนึ่งของเงินที่เก็บได้ก็ต้องนำไปชำระค่าพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในการสูบน้ำ ส่วนที่เหลือก็นำไปใช้ในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ เช่นเดียวกับเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในโครงการชลประทานราษฎร์ และโครงการชลประทานขนาดเล็ก

โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง เป็นโครงการชลประทานที่ดำเนินการโดยรัฐ เพื่อจัดหาปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่สำคัญในการทำการเกษตร แต่ก็มีกฎหมายที่กำหนดให้รัฐสามารถที่จะเก็บเงินจากเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานของรัฐเหล่านี้ เพื่อนำเงินที่เก็บได้มาจัดตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 การเก็บเงินค่าชลประทาน และการจัดตั้งกองทุน

หมุนเวียน ตามพระราชบัญญัตินี้ จะทำได้ก็โดยการออกเป็นกฎกระทรวง แต่ในขณะนี้ปรากฏว่า ยังไม่ได้มีการออกกฎกระทรวง เพื่อดำเนินการเรียกเก็บเงินค่าชลประทานตามพระราชบัญญัตินี้ จะมีก็เพียงแต่เกษตรกร ผู้ใช้น้ำในโครงการ จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นเอง เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในการบริหารจัดการโครงการในเฉพาะส่วนที่เกษตรกรได้รับประโยชน์เท่านั้น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำก็จะดำเนินการ เก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิก และนำไปใช้จ่าย ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำนั้นๆ ดังนั้น การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ก็จะไม่ได้อำนาจการเก็บเงินค่าชลประทานทุกคน ในทุกโครงการ

ทั้งเจ้าหน้าที่ของโครงการ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความเห็นตรงกันว่า การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จากเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง เป็นสิ่งที่จำเป็น และนอกจากจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อเกษตรกรทุกคน ทั้งที่อยู่ในและนอกเขตโครงการแล้ว ยังจะเป็นการทำให้เกษตรกรตระหนักถึงการเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งจะเป็นผลให้ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการดีขึ้น ดังนั้น หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมชลประทาน และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะต้องหาวิธีการที่จะบังคับใช้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ 2518 ให้มีผลและมีประสิทธิภาพในเวลาอันรวดเร็ว

Abstract

At present, water fee has been collected in various types of irrigation scheme by different means. People irrigation scheme is constructed by a group of farmers, under the condition that the benefitted farmers will manage the project. The water user group must be initiated for taking care of the project. The water user group's committee will collect water fee from the benefitted farmers. In small scale irrigation scheme, it is more or less the same, since the initiation of water user group and water fee collection for maintenance the distribution system is pre-condition for starting the project proposed by the group of farmers. The collected water fee in both irrigation schemes are used mainly for repair and maintenance the distribution system. The farmers in irrigation pumping scheme have to partly pay for electrical energy consumption, is also a pre-condition for

commencing the proposed project. The water user group must be started in irrigation pumping scheme, and money must be collected from benefitted farmers. This collected money is divided into two parts, one is paid for electrical energy consumption responsible by the farmers, the other one is used for repair and maintenance the distribution system.

Large and medium scale irrigation scheme is conducted and managed by the government agency for supplying irrigation water in agricultural practices. However, the State Irrigation Act stated that the government can collect irrigation fee from the benefitted farmers in these projects. The collected money is used to set up a revolving fund for irrigation in the Royal Irrigation Department. According to the State Irrigation Act B.E 2485 (4th issued) B.E 2518, water fee collection and setting up revolving fund can be done only by issuing the Ministerial Regulation. At present, the Ministerial Regulation concerning this matter has not been issued. However, there are water user groups initiated by benefitted farmers in difference irrigated areas in large and medium irrigation schemes. The water user group's committee will work closely with the project's officer in cultivation planning, water allocation and distribution system maintenance. Water fee are collected and spent by the committee according to the water user group's law and regulation. It is not done according to the mentioned State Irrigation Act. It is clearly that, in large and medium scale irrigation scheme, water fee is not collected from all benefitted farmers in every project.

Not only the project's officers, but also water user group's committee and farmers have agreed upon that water fee collection from benefitted farmers in large and medium scale irrigation scheme is necessary. The water fee collection not only justify to all farmers wether live inside or outside the irrigation project, but also make the farmers realize about the self-belonging and participatory in the irrigation project. The realization of farmers in self-belonging and participatory will definitely improving the project irrigation efficiency. It is necessary that the government agencies, especially the Royal

Irrigation Department and the Ministry of Agriculture and Cooperative should create means to enforce the State Irrigation Act effectively in the near future.

บทที่ 1

บทนำ (Introduction)

1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย การพัฒนาการเกษตรตามนโยบายของรัฐบาล ด้านหนึ่งคือการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร โดยการดำเนินการก่อสร้างโครงการชลประทานเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกในเขตชลประทานให้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลให้สามารถเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง ได้สูงขึ้น

งานทางด้านการชลประทาน หรือการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร ในปัจจุบันนี้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างของรัฐ ระดับกรม จำนวน 18 หน่วยงาน กระจายอยู่ในกระทรวงต่างๆ รวม 5 กระทรวง หน่วยงานต่างๆเหล่านี้ จะรับผิดชอบงานจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร ตั้งแต่การวางแผน การสำรวจ การศึกษาความเหมาะสม การวางโครงการ การออกแบบ การก่อสร้าง ตลอดจนการกำหนดระเบียบ หรือข้อกำหนดในการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งหน่วยงานนั้นๆอาจ จะดำเนินการเอง หรือทำการส่งมอบโครงการให้กลุ่มเกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการโครงการ

ในอดีต เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำขึ้นในประเทศ เช่นการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร ต่างก็หามาตรการหรือวิธีการที่จะช่วยแก้ไข วิกฤตการณ์นั้นๆ วิธีการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปก็คือ มาตรการในการประหยัดน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เพราะจากการประเมินผลการดำเนินงานของ โครงการชลประทาน ส่วนใหญ่พบว่าค่าประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ การที่ ค่าประสิทธิภาพของโครงการชลประทานค่อนข้างต่ำนี้ แสดงว่าการใช้น้ำของภาคเกษตรกรรม จะสามารถลดลงไปได้อีกมาก โดยจะไม่กระทบกระเทือนต่อปริมาณผลผลิตที่ได้

การเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการชลประทาน อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี แต่การที่จะ ใช้วิธีการใดบ้างนั้น ก็ควรจะต้องศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้มีการใช้น้ำอย่างสิ้นเปลือง การที่มีการ สูญเสียน้ำค่อนข้างมากในโครงการชลประทานนั้น น่าจะมาจากสาเหตุใหญ่ 2 ประการ คือ 1) การออกแบบก่อสร้าง และการบำรุงรักษาอาคารควบคุมและบังคับน้ำ คลองส่งน้ำ ระบบการ ระบายน้ำ และ 2) การควบคุมการใช้น้ำของเกษตรกร การลดการสูญเสียน้ำในโครงการชล ประทานอันเนื่องมาจากสาเหตุประการที่ 1 นั้น จะต้องทำการตรวจสอบและประเมินผล การทำ งานของอาคารชลประทานประเภทต่างๆ ว่าได้เป็นไปตามที่ได้ทำการออกแบบเอาไว้หรือไม่ ถ้า พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องปรับปรุง หน่วยงานที่รับผิดชอบก็จะสามารถดำเนินการได้ โดยใช้เงิน งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไว้แล้ว

สำหรับสาเหตุประการที่ 2 การควบคุมการให้น้ำ หรือการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในระดับไร่นาของเกษตรกร ซึ่งอาจจะทำการให้น้ำมากเกินไป ทำให้เกิดการสูญเสียน้ำในพื้นที่เพาะปลูกเป็นจำนวนมาก สาเหตุเช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจาก โครงการชลประทานมีแหล่งน้ำต้นทุนอย่างเหลือเฟือ ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง หรืออาจจะมาจากการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกในช่วงฤดูแล้ง ไม่เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มี หรืออาจจะเกิดขึ้นจากความไม่รู้ของเกษตรกร ซึ่งที่พบเห็นโดยทั่วไปคือ การที่มีปริมาณน้ำอย่างเพียงพอในพื้นที่เพาะปลูก ที่อยู่บริเวณต้นคลองส่งน้ำสายใหญ่ ในขณะที่พื้นที่เพาะปลูกทางตอนปลายของคลองส่งน้ำสายใหญ่นั้น กลับไม่มีน้ำสำหรับการเพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าได้มีการกำหนดมาตรการในการประหยัดน้ำ ให้พื้นที่เพาะปลูกบริเวณต้นคลองใช้น้ำน้อยลง ก็จะเป็นผลทำให้มีปริมาณน้ำเหลือพอที่จะเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกทางด้านปลายคลองได้มากขึ้น มาตรการหนึ่งที่ถือเป็นมาตรการทางอ้อม ที่จะทำให้เกษตรกรลด หรือประหยัดการใช้น้ำลงได้ ก็คือการเก็บเงินค่าน้ำโดยตรง

ในปัจจุบัน สำหรับโครงการชลประทานที่อยู่ในความรับผิดชอบ ของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ต่างก็ไม่ได้มีการเก็บเงินค่าน้ำโดยตรงจากเกษตรกร แต่ส่วนใหญ่แล้ว เกษตรกรในโครงการชลประทานประเภทต่างๆ ได้จ่ายเงินหรือสิ่งของให้แก่คณะกรรมการ หรือตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำ สำหรับการที่ได้รับการจัดสรรน้ำเพื่อการเพาะปลูก ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตราที่แตกต่างกัน เช่น ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่ หรือขนาดกลางของกรมชลประทาน เกษตรกรอาจจะจ่ายค่าธรรมเนียมนี้เพียงครั้งเดียวต่อปี โดยประเมินจากขนาดของพื้นที่เพาะปลูก หรืออาจจะกำหนดเป็นรายครอบครัว โดยไม่คำนึงถึงขนาดของพื้นที่เพาะปลูก ในขณะที่โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเกษตรกรอาจจะต้องเฉลี่ยจ่ายค่าไฟฟ้า ที่ใช้สำหรับการสูบน้ำในแต่ละฤดู และอาจจะต้องจ่ายเงินสมทบไว้สำหรับการบำรุงรักษาอาคารชลประทานด้วย จะเห็นได้ว่า การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ของโครงการชลประทานประเภทต่างๆ ก็ยังแตกต่างกันอยู่มาก ไม่เพียงแต่เกษตรกรที่อยู่ในเขตโครงการชลประทานประเภทเดียวกันเท่านั้น เกษตรกรที่อยู่ในเขตโครงการชลประทานเดียวกันก็เช่นกัน

เพื่อให้มีการเก็บเงินค่าน้ำโดยตรง สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการชลประทาน จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิธีการเก็บ และอัตราค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ตลอดจนทัศนคติของเกษตรกร ที่มีต่อการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในปัจจุบัน และการศึกษาที่จะเก็บเงินค่าน้ำโดยตรงในอนาคต

ผลที่ได้จากการสำรวจและวิจัยครั้งนี้ สามารถที่จะแสดงให้เห็นถึง ลักษณะ วิธีการ และอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ของโครงการชลประทานที่อยู่ในความรับผิดชอบของ

หน่วยงานต่างๆ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเก็บเงินค่าน้ำโดยตรง เพื่อความเป็นธรรมของเกษตรกรในระบบการชลประทานประเภทต่างๆในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อบังคับ วิธีการ และอัตราค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ของโครงการชลประทานประเภทต่างๆ

1.2.2 ทำการสอบถามถึงทัศนคติ ของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ในข้อที่ 1.2.1

1.2.3 วิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำข้อเสนอแนะ ในการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ หรือการเก็บเงินค่าน้ำโดยตรงในอนาคต

1.3 ขอบเขตของการวิจัย ขอบเขตของการรวบรวมข้อมูลในการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จะรวมถึงการเก็บค่าธรรมเนียมทั้งที่เป็นเงินสด ผลผลิตทางการเกษตร หรือแรงงาน กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายจะรวมถึงเกษตรกรที่เช่าที่เพาะปลูกในเขตโครงการชลประทานด้วย นอกจากนี้ ยังจะทำการสอบถามถึงทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโครงการชลประทาน ต่อการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ หรือการเก็บเงินค่าน้ำชลประทานโดยตรง

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

1.4.1 ทำการจำแนกโครงการชลประทานที่มีลักษณะการดำเนินงานแตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยนี้จะจำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) โครงการชลประทานขนาดใหญ่ หรือขนาดกลาง ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน 2) โครงการชลประทานขนาดเล็ก ซึ่งดำเนินการก่อสร้างโดยหน่วยงานต่างๆของรัฐ แล้วส่งมอบให้กลุ่มเกษตรกรทำการบริหารจัดการโครงการ 3) โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน และ 4) โครงการชลประทานชลประทานขนาดเล็กที่ดำเนินการก่อสร้างและบริหารจัดการโครงการโดยเกษตรกรมาก่อน ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า โครงการชลประทานราษฎร แต่ต่อมาทางรัฐได้เข้าไปช่วยเหลือโดยการปรับปรุงอาคารหลักของโครงการให้มีประสิทธิภาพดี

1.4.2 เลือกโครงการชลประทานแยกตามประเภทต่างๆ ประเภทละ 2 - 4 โครงการ โดยโครงการที่เลือกนั้นจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และมีการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

1.4.3 ออกแบบสอบถามกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโครงการชลประทาน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเจ้าหน้าที่ของโครงการ

เกี่ยวกับข้อกำหนด วิธีการและอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ตลอดจนทัศนคติต่อการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในปัจจุบัน

1.4.4 เก็บรวบรวมข้อมูล แยกตามประเภทของโครงการ วิเคราะห์ข้อดี และข้อเสีย ของวิธีการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำลักษณะต่างๆ

1.4.5 จัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางในการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ หรือ การที่จะจัดเก็บเงินค่าน้ำโดยตรงในอนาคต

1.5 ขั้นตอนการวิจัย

1.5.1 ทำการคัดเลือกโครงการประเภทต่างๆ จำนวน 4 - 8 โครงการ โดยปรึกษากับหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการประเภทต่างเหล่านั้น

1.5.2 ดำเนินการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ การดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร และกิจกรรมต่อเนื่องของแต่ละโครงการ

1.5.3 ทำการคัดเลือกโครงการชลประทานที่เหมาะสมที่สุด จำนวน 2 - 4 โครงการสำหรับโครงการชลประทานแต่ละประเภท

1.5.4 ออกแบบสอบถามถึงระเบียบ วิธีการ และการดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เกษตรกรผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเจ้าหน้าที่ของโรง โดยกำหนดจำนวนกลุ่มเกษตรกรไว้ 10 - 15 คนต่อโครงการ จำนวนคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ 3 - 5 คนต่อโครงการ และเจ้าหน้าที่ของโครงการ จำนวน 1 - 2 คนต่อโครงการ

1.5.5 เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์แยกตามประเภทของโครงการ แล้วทำการเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของวิธีการดำเนินการแบบต่างๆ

1.5.6 จัดทำข้อสรุปและข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 จะได้ทราบรายละเอียดข้อมูลของ ข้อบังคับ วิธีการและอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ของโครงการชลประทานประเภทต่างๆ

1.6.2 จะได้ทราบทัศนคติของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโครงการ ในการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ

1.6.3 จะมีข้อสรุป ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ในการที่จะดำเนินการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ หรือการเก็บเงินค่าน้ำชลประทานโดยตรงในอนาคต

1.6.4 หน่วยงานต่างๆของรัฐ ที่รับผิดชอบโครงการชลประทานประเภทต่างๆ จะสามารถนำข้อสรุป และข้อเสนอแนะเหล่านี้ ไปพิจารณาวางแผนปรับปรุงวิธีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ หรือ การเก็บเงินค่าน้ำชลประทานโดยตรงในอนาคตได้ด้วย

บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอ้างอิง

วันเพ็ญ สุรฤกษ์ (2528) ได้กล่าวถึงการเก็บค่าน้ำในระบบฝายราษฎรไว้ดังนี้ “ค่าน้ำ” (water fee or irrigation fee) คือเงินจำนวนหนึ่งที่ผู้บริหารเหมืองฝายจะเรียกเก็บจากสมาชิก ผู้ใช้น้ำในโอกาสต่าง ๆ กัน ในลักษณะต่าง ๆ กัน และด้วยวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป ตามแต่จะตกลงกันระหว่างผู้บริหารฯ และสมาชิกผู้ใช้น้ำ แล้วตั้งเป็นหลักเกณฑ์ไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วค่าน้ำที่เรียกเก็บจะใช้เกณฑ์คล้ายกับน้ำยาก (ค่าตอบแทนสำหรับผู้บริหารการจัดการน้ำ) คือเทียบสัดส่วนกับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่ได้น้ำ แต่จะเทียบเกณฑ์กับพื้นที่ 1 ไร่ เสมอ จะต่างกันก็เฉพาะช่วงเวลาถี่ห่างของการเรียกเก็บ คือ 1 ไร่ ต่อฤดูการเพาะปลูกหรือประมาณครึ่งปี หรือ 1 ไร่ ต่อปี เป็นต้น”

เงินค่าน้ำที่เก็บในระบบฝายราษฎรนี้ ได้แยกออกเป็นส่วนต่างๆ ตามที่ได้ตกลงกัน ระหว่างสมาชิกผู้ใช้น้ำกับผู้บริหารเหมืองฝาย แต่โดยทั่วไปจะแยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ คือ ค่าตอบแทนผู้บริหารเหมืองฝาย ค่าบำรุงรักษาระบบชลประทาน ค่าตอบแทนคนเฝ้าหรือดูแลตัวฝาย และค่าทำพิธีขอฝน

อัตราการเก็บค่าน้ำจะแตกต่างกันไป แล้วแต่ข้อตกลงของสมาชิกกับผู้บริหารระบบฝายราษฎรนั้นๆ จากการศึกษาของ วันเพ็ญ สุรฤกษ์ (2528) พบว่าการเก็บค่าน้ำชลประทานนั้นมีทั้งเก็บเป็นเงินต่อไร่ และเก็บเป็นข้าวเปลือกต่อไร่ ส่วนใหญ่แล้วเงินหรือข้าวเปลือกที่เก็บนี้จะใช้เป็นค่าตอบแทนผู้บริหารเหมืองฝาย ค่าตอบแทนคนเฝ้าหรือดูแลตัวฝาย และค่าทำพิธีขอฝน ส่วนค่าบำรุงรักษาระบบชลประทาน จะทำการเก็บเป็นครั้งคราว เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องทำการซ่อมแซมอาคารชลประทานที่ชำรุดเสียหาย ตามจำนวนที่จะต้องจ่ายจริง โดยเก็บจากสมาชิกผู้ใช้น้ำตามขนาดของพื้นที่ ค่าน้ำชลประทานที่เก็บในขณะที่ทำการสำรวจ (ปี 2518 - 2526) พบว่ามีการเก็บในอัตราตั้งแต่ 0.25 บาท ถึง 10 บาทต่อไร่ หรือเก็บเป็นข้าวเปลือกตั้งแต่ 5 ลิตร ถึง 1 ถังต่อไร่ นอกจากนี้ บางโครงการยังมีการเก็บค่าน้ำในการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งด้วยในอัตรา 8 - 10 บาทต่อไร่ หรือเก็บเป็นข้าวเปลือก 4.5 ถังต่อไร่ เป็นต้น

ในโครงการชลประทานหลวง ซึ่งเป็นโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทานนั้น กรมชลประทานได้ตระหนักดีว่า โครงการชลประทานหลวงนั้น จะทำการส่งน้ำครอบคลุมพื้นที่เป็นจำนวนมาก และอาจจะอยู่ในหลายๆอำเภอ ซึ่งมักจะมีปัญหาในการประสานงาน ระหว่างชุมชนต่างๆ ในเขตปกครองท้องถิ่นที่ต่างกัน จึงได้

พิจารณาว่า ควรจะมีกลไกอย่างไรอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยแก้ปัญหาในการแพร่กระจายน้ำให้ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึง มีการบำรุงรักษาระบบชลประทาน และสร้างความเข้าใจในการใช้น้ำชลประทานที่มีอยู่นั้น อย่างถูกต้องและยุติธรรม จึงเห็นควรว่ากลไกที่จะช่วยปิดช่องว่าง ของปัญหาการกระจายน้ำไม่ได้อย่างทั่วถึงนั้น ควรจะต้องจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ หรือสมาคมผู้ใช้น้ำขึ้นในโครงการชลประทานต่างๆ เพื่อเป็นแกนกลางในการประสานงานของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่โครงการ ทั้งในด้านวิชาการ การบริหารงานส่งน้ำ การดำเนินงานของกลุ่มหรือสมาคมผู้ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2511 กรมชลประทานได้จัดตั้ง ศูนย์สมาคมผู้ใช้น้ำชลประทานขึ้นตามคำสั่งกรมชลประทานที่ 230/2511 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2511 โดยให้สังกัดอยู่ในกองจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา ศูนย์นี้จะทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้น ให้เกิดการก่อตั้งสมาคมผู้ใช้น้ำ และทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษาในการบริหารงานของสมาคม ตลอดจนแนะนำวิธีการใช้น้ำชลประทาน ติดต่อกับหน่วยงานอื่น เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และทำหน้าที่ควบคุมการบริหารงานของสมาคม ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ และตามนโยบายของกรมชลประทาน ที่มุ่งเน้นให้สมาคมมีเป้าหมายหลักในการบริหารงานด้านส่งน้ำ ระบายน้ำในระดับแปลงนา ตลอดจนรับผิดชอบในการซ่อมแซม บำรุงรักษาอาคารชลประทานในระบบการส่งน้ำของโครงการ

ในช่วงระยะแรกของการก่อตั้งสมาคมผู้ใช้น้ำชลประทานนั้น กรมชลประทานได้มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 ถึงปี พ.ศ. 2515 การก่อตั้งสมาคมผู้ใช้น้ำได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตาม หลังปี พ.ศ. 2515 แล้วทางกรมชลประทานกลับไม่มีนโยบายที่จะให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของสมาคมผู้ใช้น้ำ ถึงกับตั้งคณะกรรมการเพื่อยกเลิกสมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน แต่คณะกรรมการได้ยืนยันว่าสมาคมผู้ใช้น้ำชลประทานนี้ ยังมีประโยชน์ต่อกรมชลประทานเป็นอย่างมาก ดังนั้น สมาคมจึงไม่ได้ถูกยกเลิกไป แต่ก็ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทำให้การดำเนินกิจกรรมของสมาคมตกต่ำทรุดโทรมลงตลอดมา (วันเพ็ญ สุรฤกษ์, 2528)

ความจริงแล้ว การเก็บเงินค่าน้ำในโครงการชลประทานหลวงนี้ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 มาตรา 8 ดังนี้

มาตรา 8 รัฐมนตรีมีอำนาจให้เรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดิน ที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทานได้ในอัตราไม่เกินไร่ละห้าสิบสตางค์ต่อปี โดยออกกฎกระทรวงกำหนดเขตที่จะเรียกเก็บอัตราค่าชลประทานและการยกเว้น

ผู้ที่ต้องเสียค่าชลประทาน มีหน้าที่ต้องนำค่าชลประทานไปชำระ ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่ ภายในเวลาที่เจ้าพนักงานจะได้กำหนด โดยประกาศให้ทราบล่วงหน้า ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

ต่อมา ได้มีการแก้ไขปรับปรุง พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 รวมทั้งหมด 4 ครั้ง คือ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2497 พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 และ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530 ในการปรับปรุงพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงทั้ง 4 ครั้งนี้ ในการปรับปรุงแก้ไขในครั้งที่ 3 พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ได้ทำการยกเลิก มาตรา 8 ของพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 โดยให้ใช้ข้อความใหม่ ดังนี้

มาตรา 8 รัฐมนตรีมีอำนาจเรียกเก็บค่าชลประทาน จากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานโดยออกเป็นกฎกระทรวงกำหนด

(1) ทางน้ำชลประทานแต่ละสายหรือแต่ละเขต ที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขต

(2) เขตและท้องที่ซึ่งเป็นเขตชลประทาน ที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขต

(3) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของ หรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน

(4) อัตราค่าชลประทาน ที่จะเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่นในหรือนอกเขตชลประทาน

(5) หลักเกณฑ์ ระเบียบและวิธีการในการจัดเก็บ หรือชำระค่าชลประทาน ตลอดจนการยกเว้น ลดหย่อน หรือวิธีการผ่อนชำระค่าชลประทาน

อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินร้อยละห้าบาทต่อปี

อัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่นให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบบาท

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 มาตรา 5 ยังได้เพิ่มเติม มาตรา 8 ทวิ โดยมีข้อความ ดังนี้

มาตรา 8 ทวิ ให้ตั้งทุนหมุนเวียนขึ้นในกรมชลประทาน เรียกว่าทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน

ค่าชลประทานที่เก็บได้ตามมาตรา 8 ให้นำส่งเข้าบัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานโดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นเงินรายได้แผ่นดิน

การจ่ายเงินของทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ให้กระทำได้เฉพาะการชลประทาน ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

ภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีงบประมาณทุกปี ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศการรับจ่ายเงินของทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ในราชกิจจานุเบกษา

รายงานการรับจ่ายเงินตามวรรคสี่ เมื่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินได้ตรวจสอบแล้ว ให้ทำรายงานผลการตรวจสอบเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอรัฐสภาทราบ

การแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2518 นั้น ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลโดยกรมชลประทาน ได้ตระหนักถึงภาระของการบริหาร โครงการชลประทานหลวง และหาแนวทางที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรม เพราะได้พบว่ามี การใช้น้ำจากระบบการส่งน้ำของโครงการชลประทานหลวง ไปในกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการจัดสร้างโครงการชลประทานหลวง เช่น การนำน้ำไปใช้ในสนามกอล์ฟ ในโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนการนำไปผลิตน้ำประปา ประกอบกับการที่สมาคมผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานหลวงดำเนินกิจกรรมอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ต้องทำการเก็บเงินค่าการชลประทานจากส่วนต่างๆ ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานแล้วจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนขึ้น เพื่อช่วยในการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำของโครงการ

สำหรับโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ซึ่งทั้งหมดเป็นโครงการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตรกรรม อยู่ในความดูแลของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันนี้ กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ได้จัดตั้งศูนย์บริการโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อบริการสูบน้ำให้แก่เกษตรกร รวมทั้งควบคุมดูแลและบำรุงรักษาสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรผู้ใช้น้ำ ให้รู้จักใช้น้ำอย่างประหยัด ตลอดจนพยายามให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำ รับผิดชอบการบริหารการใช้น้ำ วางระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในเขตโครงการร่วมกัน เพื่อให้สามารถรับงานไปดำเนินการได้เองต่อไปในอนาคต แต่ในปัจจุบันนี้ กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ยังจะต้องเข้าควบคุมและกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และการเรียกเก็บค่ากระแสไฟฟ้าที่ใช้ในการเดินเครื่องสูบน้ำ จากรายการผู้ใช้น้ำไปก่อน เพื่อมิให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตโครงการได้รับความเดือดร้อน ที่จะต้องรับภาระค่ากระแสไฟฟ้าทั้งหมดในระยะแรก ดังนั้นกรมพัฒนาและ

ส่งเสริมพลังงาน จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้น้ำ และการเก็บค่ากระแสไฟฟ้า จากโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าไว้ 2 ประการ คือ

1. **ฤดูแล้ง** ราษฎรจะต้องเริ่มทำการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งพร้อม ๆ กันในแต่ละโครงการ

2. **ฤดูฝน** ราษฎรจะขอใช้น้ำจากโครงการเป็นเฉพาะรายหรือกลุ่มย่อย ในกรณีที่ฝนทิ้งช่วง หรือปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอ หรือราษฎรต้องการทำการตกกล้าทำนาปีก่อนฤดูกาล

ในทั้ง 2 กรณีนี้ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จะเรียกเก็บค่าพลังงานไฟฟ้าจากกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ในอัตราหน่วยละ 1.17 บาท แต่สหกรณ์หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องจ่ายค่ากระแสไฟฟ้าในอัตราหน่วยละ 60 สตางค์ เท่านั้น ตามจำนวนหน่วยที่ปรากฏในมิเตอร์ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ยิ่งไปกว่านั้น กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน มีความประสงค์ที่จะให้ราษฎรในเขตโครงการต่าง ๆ ที่ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จ ได้มีการรวมตัวกลุ่มผู้ใช้น้ำในรูปแบบบุคคล เพื่อที่จะสามารถดำเนินธุรกิจในด้านต่างๆ เช่น การบริหารการใช้น้ำ การดูแลระบบส่งน้ำ การจัดเก็บเงินค่าพลังงานไฟฟ้า ตลอดจนการวางแผนการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ในการเพิ่มผลผลิตและรายได้แก่ราษฎรในเขตโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

ดังนั้น กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน จึงได้ติดต่อขอความร่วมมือจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ใช้น้ำในเขตโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า โดยเปลี่ยนจากกลุ่มผู้ใช้น้ำเดิม และได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2530 เป็นต้นมา ปีละ 50 แห่ง จนกว่าจะครบตามจำนวนโครงการที่มีอยู่ทั้งหมด

บทที่ 3

ประเภทของโครงการชลประทาน

3.1 การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในประเทศไทย ได้เริ่มมาตั้งแต่ก่อนสมัย พระยาเม็ญรายสร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1839 เพราะมีการกล่าวถึงกันว่า แคว้นหริภุญชัยก็ได้ ใช้ระบบการชลประทานเหมืองฝาย เพื่อการทำนาในบริเวณลุ่มน้ำแม่กวง เรียกว่า เหมืองแข็ง เป็น ระยะทาง 17,000 วา ดังนั้น จึงพบร่องรอยของการทำชลประทาน ที่เรียกว่าการทำเหมืองฝายอยู่ ทั่วไปในบริเวณที่เรียกว่าแคว้นล้านนา และในระยะเดียวกัน อาณาจักรสุโขทัย สมัยพ่อขุนราม คำแหง ก็ได้ทำการสร้างอ่างเก็บน้ำขาดกลางที่เรียกว่า ศรีสงคค์ และฝายท้อเข้ามาใช้ในเมืองสุโขทัย ซึ่งกรมชลประทานได้ทำการปรับปรุง และยังสามารถใช้งานได้จนปัจจุบันนี้ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประมาณปี พ.ศ. 2107 พระเจ้าปราสาททอง ได้ทำการชลประทานโดยขุดคลองชักน้ำเข้าสู่พื้นที่ เพาะปลูก ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็ได้ทรงทำการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ และ ท่อส่งน้ำ นำน้ำเข้ามาใช้ในเมืองลพบุรี เป็นต้น

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ในราชจักรีวงศ์ ได้ทรงทำนุบำรุง และส่งเสริมงานเกษตรเป็นอย่างมาก คลองหลาย ๆ ลานได้ถูกขุดขึ้น สำหรับการคมนาคมและการชลประทาน ซึ่งคลองต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งคลองต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ยังคงสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดีในปัจจุบัน เช่น คลองบางลำภู คลองมหานาค และ คลองโองอ่าง ที่ขุดขึ้นเพื่อการคมนาคม ในสมัยรัชกาลที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 2 ก็ได้มีการขุดลอกคลองบางแก้ว จังหวัดอ่างทอง และขุดคลองลัดหลวงที่อำเภอพระประแดงเพื่อการคมนาคม เช่นเดียวกัน ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการตั้งเสนาหิณวัดระดับน้ำ เพื่อวัดระดับน้ำสูงสุดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้มีการจ้างชาวจีนขุดคลองบางนา และคลองบางขุนเทียน เพื่อประโยชน์ในการทำนา ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ก็ได้มีการตั้งแผนป้ายวัดระดับน้ำขึ้น ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเช่นกัน เพื่อทำการเก็บสถิติ และสภาพระดับน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีมีการขุดคลองอีกหลายสาย เช่น คลองเจดีย์บูชา คลองมหาสวัสดิ์ คลองแสนแสบ คลองภาษีเจริญ และ คลองดำเนินสะดวก เป็นต้น

การชลประทานสมัยใหม่ได้เริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งได้ทรงพระกรุณาตั้งกรมคลองขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2445 โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ที่จะใช้การชลประทานช่วยเหลือการเพาะปลูก ในบริเวณทุ่งราบภาคกลาง ตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ จนถึงพื้นที่ชายทะเลให้ได้ผลอย่างจริงจัง พระองค์ได้ทรงโปรดให้จ้างผู้เชี่ยวชาญชาวฮอลันดา มาศึกษาและวางโครงการ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญนี้ได้ให้ความเห็นในรายงานว่า ควรจะทำ

การก่อสร้างเขื่อนระบายน้ำปิดกั้นแม่น้ำเจ้าพระยา ที่จังหวัดชัยนาท เพื่อยกระดับน้ำแล้วขุดคลองชักน้ำ เพื่อส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกจำนวน 4.5 ล้านไร่ ซึ่งต้องใช้งบประมาณ 50.5 ล้านบาท แต่โครงการนี้ก็ต้องระงับไปเพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ได้ทำการก่อสร้างประตูระบายน้ำปิดปากคลองต่างๆ ที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำบางปะกง เพื่อเก็บกักน้ำไว้ในทุ่งราบ เช่น คลองแสนแสบ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสะดวก และคลองมหาสวัสดิ์ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีพระบรมราชานุญาตให้ บริษัทคันทนา-คูนาสยาม ทำการขุดคลองรังสิต คลองหกวาสายบน คลองหกวาสายล่าง และคลองเชื่อมระหว่างคลองเหล่านี้ และให้บริษัทขายที่ดินในเขตโครงการ เพื่อนำเงินมาคืนเงินค่าลงทุน

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็ได้ทำการจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษ มาทำการศึกษาและวางโครงการเช่นเดียวกับในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญคนนี้ก็เช่นเดียวกัน ได้เสนอแผนงานสร้างเขื่อนระบายน้ำที่จังหวัดชัยนาท แต่งบประมาณได้เพิ่มขึ้นเป็น 77 ล้านบาท ทำให้โครงการนี้ต้องถูกระงับไปอีกด้วยไม่มีงบประมาณเพียงพอ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีการก่อสร้างโครงการชลประทานขึ้นตามกำลังงบประมาณที่มีอยู่ เช่น โครงการชลประทานป่าสักใต้ โครงการแม่แฝก โครงการโพธิ์พระยา และโครงการเชียงราก-คลองด่าน เป็นต้น

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระหว่าง พ.ศ 2475 - 2484 ผู้แทนราษฎรหลายคนได้ร้องขอต่อรัฐบาล ให้มีการจัดสร้างโครงการชลประทานขึ้นในจังหวัดของตน จึงได้มีการก่อสร้างโครงการชลประทานในจังหวัดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังเป็นโครงการที่ไม่ใหญ่นัก เช่น โครงการแม่วัง โครงการแม่ปิงเก่า โครงการลำตะคอง โครงการทุ่งสัมฤทธิ์ โครงการบ้านตูม-บ้านดิว โครงการลุ่มแม่น้ำโขง โครงการสามชุก โครงการเพชรบุรี โครงการทุ่งฝั่งตะวันตก และโครงการนครนายก เป็นต้น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ และธนาคารโลกขึ้น ทำให้ไทยซึ่งเป็นสมาชิกสามารถกู้เงินมาลงทุนก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดใหญ่ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้ จึงทำให้มีการก่อสร้างโครงการเจ้าพระยาใหญ่ โครงการแม่กลอง โครงการลำปาว โครงการหนองหวาย ทั้งยังมีการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อการชลประทาน และการผลิตพลังงานไฟฟ้า เช่น เขื่อนภูมิพล และเขื่อนสิริกิติ์ เป็นต้น

3.2 การจำแนกประเภทของโครงการชลประทาน

กิจการ หรือโครงการชลประทานที่จัดสร้างขึ้นโดยทั่วไปนั้น สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาจากพิจารณาจากลักษณะใดของกิจการ หรือโครงการ วิธีจำแนกประเภทของโครงการสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ

3.2.1 การจำแนกตามลักษณะของการเป็นเจ้าของกิจการ การจำแนกประเภทของโครงการชลประทาน ตามลักษณะของการเป็นเจ้าของกิจการ อาจแบ่งกิจการ หรือโครงการชลประทานออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

3.2.1.1 กิจการชลประทานส่วนบุคคล โดยมีบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของหรือจัดทำขึ้นเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกของตนแต่ผู้เดียว ได้แก่ การที่ชาวนาใช้ระหัดวิดน้ำเข้าแปลงเพาะปลูกของตน เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก เป็นต้น

3.2.1.2 กิจการชลประทานในรูปของกลุ่มบุคคล หรือสหกรณ์ โดยมีคณะบุคคลหรือสหกรณ์ ได้ร่วมมือกันทั้งทางด้านทุนทรัพย์ และแรงงานในการจัดสร้าง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเพาะปลูกในกลุ่มของตน เช่น กลุ่มชาวนา ชาวไร่ในภาคเหนือ ร่วมมือกันในการสร้างฝายเพื่อทดน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูก หรือการสูบน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกของบรรดากลุ่มสมาชิกสหกรณ์ เป็นต้น

3.2.1.3 กิจการชลประทานที่รัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่ โครงการชลประทานโดยทั่ว ๆ ไปที่รัฐเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยแต่ละโครงการจะมีตั้งแต่ขนาดเล็ก ไปจนถึงขนาดใหญ่ ตามแต่สภาพภูมิประเทศของแต่ละท้องที่ รวมทั้งปริมาณน้ำของแหล่งน้ำในท้องที่ต่าง ๆ เหล่านั้นจะอำนวยให้

3.2.2 การจำแนกตามลักษณะของแรงที่ใช้ในการส่งน้ำ ในการพิจารณาแรงที่ใช้ในแต่ละโครงการชลประทาน เพื่อจำแนกโครงการชลประทานตามลักษณะของแรงที่ใช้ จะต้องทำการพิจารณาถึงแรงที่ใช้เพื่อทำให้น้ำในบริเวณแหล่งน้ำมีระดับสูงขึ้นมากพอ จนสามารถที่จะส่งเข้าไปในพื้นที่รับน้ำได้ กับแรงที่จะนำน้ำจากบริเวณหัวงาน ไปตามระบบการส่งน้ำของโครงการจนถึงพื้นที่รับน้ำ เมื่อพิจารณาถึงแรงที่ใช้ในโครงการชลประทาน ก็จะจำแนกกิจการ หรือโครงการชลประทานออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.2.2.1 กิจการ หรือโครงการชลประทานที่อาศัยแรงดึงดูดของโลก ได้แก่ กิจการ หรือโครงการชลประทาน ที่ทำการก่อสร้างอาคารสำหรับทดน้ำที่บริเวณแหล่งน้ำ ที่เป็นบริเวณต้นน้ำของโครงการชลประทาน แล้วส่งต่อเข้าไปในระบบการส่งน้ำ เพื่อแจกจ่ายน้ำให้แก่พื้นที่รับน้ำของโครงการ โดยอาศัยแรงที่เกิดจากระดับน้ำที่ต่างกัน ตามคลองส่งน้ำนั้น บางโครงการที่มีขนาดใหญ่และต้องการเก็บน้ำมาก ๆ ก็อาจจะสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำที่บริเวณแหล่งน้ำเหนืออาคารทดน้ำขึ้นไป เพื่อทำหน้าที่เก็บกักน้ำไว้ แล้วค่อยๆ ระบายน้ำลงมายังอาคารทดน้ำที่อยู่ด้านล่าง ตามความ จำเป็น หรืออาจจะทำการขุดคลองส่งน้ำ รับน้ำจากเขื่อนเก็บน้ำโดยตรงสำหรับน้ำแจกจ่ายไปยังพื้นที่รับน้ำโดยตรงก็ได้

กิจการหรือโครงการชลประทานที่อาศัยแรงดึงดูดของโลก เป็นโครงการชลประทานที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ซึ่งถ้าจะจำแนกออกไปตามลักษณะของอาคารหลักของโครงการแล้ว ก็จะมีจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ โครงการชลประทานประเภททดน้ำ ซึ่งจะมีฝาย หรือเขื่อนระบายน้ำเป็นอาคารหลักของโครงการ ทำหน้าที่ อัดและยกน้ำที่บริเวณหัวงานของโครงการให้มีระดับสูงขึ้น จนสามารถที่จะส่งเข้าไปในระบบการส่งน้ำโดยอาศัยแรงดึงดูดของโลกได้ และโครงการชลประทานประเภทเก็บกักน้ำ ซึ่งมีเขื่อนเก็บกักน้ำเป็นอาคารหลักของโครงการ ทำหน้าที่เก็บกักปริมาณน้ำที่มีมากในช่วงฤดูฝนไว้ ทำให้ในบริเวณอ่างเก็บน้ำมีระดับน้ำสูงขึ้น สามารถที่จะส่งไปช่วยเหลือการเพาะปลูกในช่วงฤดูแล้ง โดยอาศัยแรงดึงดูดของโลกได้

3.2.2.2 กิจการหรือโครงการชลประทานประเภทสูบน้ำ หรือใช้แรงอย่างอื่นที่ไม่ได้เกิดจากแรงดึงดูดของโลก ได้แก่โครงการชลประทานประเภทที่ทำกรยกน้ำที่แหล่งน้ำ โดยอาศัยแรงดันที่เกิดจาก มอเตอร์ไฟฟ้า เครื่องยนต์ หรืออุปกรณ์อย่างอื่น โครงการชลประทานประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการชลประทานขนาดเล็ก และเป็นโครงการที่ไม่สามารถทำการชลประทานประเภทอาศัยแรงดึงดูดของโลกได้

3.2.2.3 กิจการหรือโครงการชลประทานประเภทสูบน้ำหรือใช้แรงอย่างอื่น ผสมกับการส่งน้ำด้วยระบบการส่งน้ำที่อาศัยแรงดึงดูดของโลก ได้แก่ โครงการชลประทานที่ใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้สำหรับยกน้ำที่บริเวณแหล่งน้ำ แล้วปล่อยไปตามคลองส่งน้ำ หรือท่อส่งน้ำ โดยให้น้ำไหลไปเองด้วยแรงดึงดูดของโลก โครงการชลประทานประเภทนี้ จะเป็นโครงการที่มีขนาดเล็ก หรือโครงการที่ไม่สามารถจะสร้างอาคารทดน้ำ หรือเก็บกักน้ำที่บริเวณแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นต้นน้ำของโครงการได้ หรือเป็นโครงการที่ใช้น้ำใต้ดินเป็นแหล่งน้ำของโครงการ

3.3 โครงการชลประทานราษฎร์

หมายถึงกิจการหรือโครงการชลประทานส่วนบุคคล และกิจการหรือโครงการชลประทานของกลุ่มบุคคลหรือสหกรณ์ ที่ได้ร่วมมือกันทั้งทางด้านทุนทรัพย์ และแรงงานในการก่อสร้าง ตลอดจนดำเนินการบริหารจัดการโครงการชลประทานโดยกลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ส่วนมากจะเป็นโครงการชลประทานขนาดเล็กประเภทเหมืองฝาย โครงการชลประทานราษฎร์นี้จะต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482

ในปัจจุบัน ยังมีโครงการชลประทานราษฎร์ ที่ได้ดำเนินการมาหลายสิบปี หรือร้อยปี อยู่ในบริเวณภาคเหนือตอนบนเป็นจำนวนมาก อาคารหลักของโครงการชลประทานราษฎร์ส่วนใหญ่ จะเป็นฝายทดน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่จะพัฒนามาจาก ฝายไม้ ฝายคอกหมู ฝายหินทิ้ง และสุดท้ายเป็นฝายคอนกรีต ลักษณะที่สำคัญของโครงการชลประทานราษฎร์ที่สำคัญ ก็คือ การ

บริหารจัดการโครงการ นับตั้งแต่การวางแผนการเพาะปลูก การจัดสรรน้ำ การเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ การบำรุงรักษาอาคาร และระบบการส่งน้ำ จะดำเนินการโดยคณะกรรมการเหมืองฝายทั้งสิ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าไปเกี่ยวข้องเฉพาะในกรณีที่ปัญหาที่ไม่สามารถจะแก้ไขได้ โดยคณะกรรมการเหมืองฝาย เช่นการแย่งน้ำกันระหว่างสองโครงการ เป็นต้น โครงการชลประทานราษฎร์ แต่ละโครงการจะมี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษของตัวเอง กฎ ระเบียบ และข้อบังคับเหล่านี้ จะออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482

3.4 โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง

หมายถึงกิจการหรือโครงการชลประทานที่รัฐเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการ เป็นโครงการชลประทานที่มีอยู่มากที่สุด ในปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆของรัฐหลายหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่ในการก่อสร้างโครงการ หรือทำหน้าที่ในการก่อสร้างและบริหารจัดการโครงการด้วย ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการจัดสรรงบประมาณ รัฐบาลได้จำแนกโครงการชลประทานที่รัฐเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการตามขนาดของโครงการ ดังนี้

3.4.1 โครงการชลประทานขนาดใหญ่ จะต้องเป็นโครงการชลประทานที่มีมูลค่าการก่อสร้าง มากกว่า 200 ล้านบาท ช่วงระยะเวลาทำการก่อสร้างมากกว่า 5 ปี มีพื้นที่รับน้ำมากกว่า 80,000 ไร่ และถ้าเป็นโครงการชลประทานประเภทเก็บกักน้ำ อ่างเก็บน้ำจะต้องมีความจุมากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร

3.4.2 โครงการชลประทานขนาดกลาง จะต้องเป็นโครงการชลประทานที่มีมูลค่าการก่อสร้าง มากกว่า 7.5 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 100 ล้านบาท ช่วงระยะเวลาทำการก่อสร้างอยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี มีพื้นที่รับน้ำน้อยกว่า 80,000 ไร่ และถ้าเป็นโครงการชลประทานประเภทเก็บกักน้ำ อ่างเก็บน้ำจะต้องมีความจุน้อยกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร

โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางทั้งหมด จะดำเนินการโดยกรมชลประทาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม การดำเนินงานของโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางจะดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2497 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2507 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 และ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530

3.5 โครงการชลประทานขนาดเล็ก

เป็นโครงการชลประทานที่มีรูปแบบเฉพาะ เริ่มดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ 2521 โครงการชลประทานขนาดเล็ก เป็นโครงการชลประทานที่เกิดขึ้นจากการร้องขอของราษฎร ผ่านอำเภอและจังหวัด ซึ่งจะทำการคัดเลือกเบื้องต้นเพื่อเสนอต่อรัฐบาล รัฐบาลจะทำการคัดเลือกครั้งสุดท้ายแล้วจัดสรรงบประมาณ ให้น้องงานต่างๆของรัฐดำเนินการก่อสร้างเฉพาะอาคารหลักที่บริเวณหัวงานของโครงการ หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการก่อสร้างนี้เรียกว่าหน่วยดำเนินการ ในคำร้องขอโครงการของราษฎร ราษฎรที่ได้รับประโยชน์จะต้องให้คำยินยอมสละที่ดินที่จะทำการก่อสร้างระบบการส่งน้ำของโครงการ และราษฎรที่ได้รับประโยชน์นี้ จะต้องเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างระบบการส่งน้ำ ภายใต้คำแนะนำของหน่วยดำเนินการ เมื่อทำการก่อสร้างเสร็จแล้ว หน่วยดำเนินการจะต้องทำการส่งมอบโครงการชลประทานนั้นให้กับราษฎรที่จะได้รับประโยชน์ เพื่อดำเนินการจัดสรรน้ำ บำรุงรักษา และซ่อมแซมอาคารชลประทานและระบบการส่งน้ำ โดยจะต้องรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นในโครงการ โดยมีหน่วยส่งเสริมกิจกรรมต่อเนื่องซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการประจำจังหวัดหรืออำเภอเป็นผู้ให้คำแนะนำ

รัฐบาลได้กำหนดขนาดของโครงการชลประทานขนาดเล็กไว้ว่า จะต้องเป็นโครงการที่มีมูลค่าการก่อสร้างอาคารเฉพาะที่บริเวณหัวงาน น้อยกว่า 8 ล้านบาท และจะต้องทำการก่อสร้างแล้วเสร็จภายใน 1 ปี

3.6 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

หมายถึงโครงการที่ใช้พลังงานไฟฟ้า ทำการสูบน้ำเพื่อการเกษตรกรรม โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจะดำเนินการโดยกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าได้เริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรก โดยเป็นโครงการทดลองและสาธิต ที่บ้านบางทรายใหญ่ อำเภอ Mukdahan จังหวัดนครพนม เมื่อปี พ.ศ 2508 ในพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าส่วนใหญ่จะเป็นโครงการขนาดเล็ก มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 1,000 - 3,000 ไร่

โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการใช้พลังงานไฟฟ้าให้เป็นประโยชน์ในด้านการเกษตร และสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการเร่งรัดขจัดปัญหาความแห้งแล้งของประเทศ ในพื้นที่ที่อยู่นอกเขตโครงการชลประทาน โดยการจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าขึ้นที่บริเวณริมฝั่ง ของแหล่งน้ำที่มีน้ำบริบูรณ์ตลอดทั้งปีทั่วประเทศ ซึ่งจะสามารถส่งน้ำให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกได้ตลอดปีในพื้นที่ประมาณสถานีละ 500 - 3,000 ไร่

เพื่อให้การดำเนินการก่อสร้างโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเป็นไปอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ กรมส่งเสริมและพัฒนาพลังงาน ได้วางข้อกำหนดในการจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าไว้ดังนี้

1. พื้นที่เพาะปลูกของโครงการ จะต้องอยู่ห่างจากแหล่งน้ำไม่เกิน 1 กิโลเมตร และไม่อยู่ในบริเวณโครงการชลประทาน ทั้งที่มีอยู่แล้ว และกำหนดจะจัดสร้างต่อไปในอนาคต

2. แหล่งน้ำบริเวณที่จะตั้งโครงการ จะต้องมีความเพียงพอ ที่จะสูบน้ำให้เต็มที่โครงการตลอดปี ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้ น้ำของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าอื่นๆ ที่ ได้จัดตั้งไปแล้ว และการใช้น้ำเพื่อประโยชน์อื่นๆ

3. ระยะท่อส่งน้ำจากเครื่องสูบน้ำถึงบ่อกักน้ำยาวไม่เกิน 800 เมตร

4. ระยะทางในการต่อสายไฟฟ้า จากสายของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ถึงสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้ายาวไม่เกิน 5 กิโลเมตร

5. พื้นที่โครงการประมาณ 500 - 3,000 ไร่

6. ความสูงหัวน้ำทั้งหมดในการสูบน้ำไม่เกิน 20 เมตร

7. ราษฎรในเขตโครงการมีความสนใจ และตกลงที่จะดำเนินการ ตามหลักการทุกข้อดังต่อไปนี้

7.1 ยินดีจ่ายค่ากระแสไฟฟ้าที่ใช้ในการสูบน้ำเข้าพื้นที่ตน

7.2 ยินดีให้ที่ดินบริเวณที่แนวคลองส่งน้ำ-

7.3 มีความต้องการที่จะทำการเพาะปลูกตลอดปี

7.4 พร้อมที่จะให้ความร่วมมือรับคำแนะนำทางด้านวิชาการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

7.5 ยินดีรวมกลุ่มเป็นผู้ใช้น้ำ เพื่อจะได้รับงานของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าไปดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์ ในระยะเวลาตามสมควรต่อไป

บทที่ 4 การดำเนินการสำรวจ

4.1 การเลือกโครงการชลประทาน

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการจำแนกประเภทของโครงการชลประทานตามขนาด ตามลักษณะของการเป็นเจ้าของ และตามลักษณะของแรงที่ใช้ในการส่งน้ำ ออกเป็น 4 ประเภท คือ โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก โครงการชลประทานราษฎร์ และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และได้กำหนดไว้ว่าจะทำการเลือกโครงการชลประทานประเภทละ 3 โครงการ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย ในการเลือกโครงการชลประทานแต่ละประเภทนี้ ได้กำหนดเงื่อนไขที่สำคัญไว้ว่า ในเขตโครงการชลประทานนั้นๆ จะต้องมีการดำเนินการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ - ลำพูน มีโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางอยู่หลายโครงการ แต่ละโครงการมีพื้นที่รับน้ำครอบคลุมพื้นที่หลายตำบล หลายอำเภอ การบริหารจัดการโครงการของโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติชลประทานหลวง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530 โดยการบริหารจัดการโครงการจะดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐคือกรมชลประทาน ในปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินการเก็บเงินค่าน้ำตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติชลประทานหลวง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530 แต่อย่างไรก็ตามยังมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นในพื้นที่รับน้ำของโครงการชลประทานเหล่านี้ เพื่อดำเนินการในการประสานงานการจัดสรรน้ำ การวางแผนการเพาะปลูก กับเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทาน และทำการบำรุงรักษาอาคารชลประทาน ในขอบเขตของพื้นที่รับน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำนั้น การรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำของเกษตรกรในเขตโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางนี้ ส่วนใหญ่จะรวมเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำจากคลองซอยเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการบริหารงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

หลังจากที่ได้พิจารณาความเหมาะสม ของโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางแล้ว ได้ทำการเลือกพื้นที่รับน้ำของโครงการชลประทาน เพื่อทำการสำรวจเก็บข้อมูลจำนวน 3 โครงการ คือ โครงการชลประทานแม่ฮอน บ้านหนองหอย ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่ฮอน โครงการชลประทานแม่กวง บ้านร่องธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด และโครงการชลประทานแม่แตง บ้านแม่ก๊ะ ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับโครงการชลประทานขนาดเล็ก ซึ่งเป็นโครงการชลประทานที่มีรูปแบบเฉพาะ โดยดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2521 ในปัจจุบัน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ - ลำพูน มีโครงการชลประทานขนาดเล็กมากมาย กระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ

ลักษณะการบริหารจัดการโครงการของโครงการชลประทานขนาดเล็กนี้ จะดำเนินการโดยเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ จะต้องรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น เพื่อรับผิดชอบในการจัดสรรน้ำ การซ่อมแซมและบำรุงรักษาอาคารชลประทานของโครงการตามมติของคณะกรรมการ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่ดำเนินการก่อสร้าง เป็นที่ปรึกษาทางด้านเทคนิค ดังนั้น โครงการชลประทานขนาดเล็กทุกโครงการ ก็จะต้องมีกลุ่มผู้ใช้น้ำทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการอยู่ และเนื่องจากพื้นที่รับน้ำของโครงการชลประทานประเภทนี้ไม่มากนัก แต่ละโครงการก็จะมีกลุ่มผู้ใช้น้ำเพียงกลุ่มเดียว

จากการพิจารณาและร่วมปรึกษากับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานชลประทานที่ 1 เพื่อความสะดวกในการประสานงานในการสำรวจเก็บข้อมูล จึงได้ตกลงที่จะเลือกโครงการชลประทานขนาดเล็กที่กรมชลประทานเป็นหน่วยดำเนินการก่อสร้างและการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการนั้นๆ อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 3 โครงการ คือ โครงการฝายหนองปลามัน บ้านห้วยทราย ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ริม บ้านห้วยใจ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง และโครงการฝายแม่ฮาว บ้านแม่ฮาว ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับโครงการชลประทานราษฎร์ บริเวณภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณลุ่มน้ำแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ - ลำพูน ถือว่าเป็นบริเวณที่โครงการชลประทานราษฎร์ได้ดำเนินการติดต่อกันมาเป็นเวลานานที่สุดในประเทศไทย บางโครงการมีอายุการดำเนินการติดต่อกันมากกว่า 100 ปี และมีโครงการชลประทานราษฎร์ กระจายอยู่ทั้งในลุ่มน้ำแม่ปิง และลุ่มน้ำสาขาเป็นจำนวนมาก โครงการชลประทานราษฎร์ เป็นกิจการชลประทานในรูปของกลุ่มบุคคลหรือสหกรณ์ ซึ่งจะต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482 โครงการชลประทานราษฎร์นี้ จะมีกลุ่มบุคคลเป็นเจ้าของกิจการ และมีกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จัดตั้งขึ้นจากเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ทำหน้าที่บริหารและจัดการโครงการ โครงการชลประทานราษฎร์ เป็นโครงการชลประทานที่รัฐ มีส่วนเกี่ยวข้องน้อยที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม กรมชลประทานได้ให้ความช่วยเหลือกับโครงการชลประทานราษฎร์ โดยการให้คำแนะนำในการบริหารโครงการ การปรับปรุง บำรุงรักษา หรือซ่อมแซมอาคารชลประทาน

การเลือกโครงการชลประทานราษฎร์ ที่จะทำการสำรวจเก็บข้อมูล ก็ได้ทำการหารือกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของสำนักงานชลประทานที่ 1 แต่โดยที่โครงการชลประทานราษฎร์ทุกโครงการ จะมีลักษณะการบริหารจัดการโครงการคล้ายคลึงกัน และมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำกันทุกโครงการ จึงได้ตัดสินใจเลือกโครงการชลประทาน ที่มีลักษณะการทำกรเกษตรหลาย ๆ รูปแบบในเขตโครงการ หรือโครงการที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของ

ชุมชน ทำให้ลักษณะการใช้พื้นที่การเกษตรของโครงการต้องเปลี่ยนแปลงไป เพื่อที่จะได้มีมุมมองในแง่ของความยั่งยืนของโครงการ และผลกระทบของลักษณะการทำเกษตรที่เปลี่ยนแปลงไปกับการบริหารจัดการโครงการที่อาศัยระเบียบ กฎ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์ ที่ได้ใช้กันมาเป็นเวลาช้านาน ลักษณะเด่นที่สำคัญของโครงการชลประทานราษฎร ก็คือความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้ น้ำ ที่ได้มีการจัดตั้งและดำเนินงานมาเป็นเวลายาวนาน และได้ทำการเลือกโครงการชลประทานราษฎรที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับตัวเมือง จำนวน 3 โครงการ คือ โครงการฝายท่าศาลา (ฝายพญาคำ) บ้านท่าศาลา หมู่ที่ 5 ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง โครงการฝายหนองผึ้ง บ้านหนองผึ้ง หมู่ที่ 1 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี และโครงการฝายท่าวังตาล บ้านท่าวังตาล หมู่ที่ 1 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

การเลือกโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ได้ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จังหวัดเชียงใหม่ โดยเลือกโครงการที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีระยะห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ไม่มากนัก เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลของนักศึกษา จากข้อเสนอแนะและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สำนักงานโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจังหวัดเชียงใหม่ ได้เลือกโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจำนวน 3 โครงการ คือ โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านจอมทอง ตั้งอยู่ที่บ้านหมู่ที่ 11 ตำบลดอยหล่อ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2527 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านแท่นคำ เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2534 ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านทุ่งโป่ง เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2532 ที่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลบ้ายตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

4.2 ลักษณะโดยทั่วไปของโครงการ

4.2.1 โครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง

4.2.1.1 โครงการชลประทานแม่ฮอน เป็นโครงการชลประทานประเภทเก็บกักน้ำ ขนาดกลาง เริ่มดำเนินการ พ.ศ. 2525 โดยอาคารหลักเป็นเขื่อนดินสูง 23.0 เมตร ยาว 880.0 เมตร ปิดกั้นลำน้ำแม่ฮอน ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของลำน้ำแม่ออง ที่บ้านหนองหอย หมู่ที่ 2 ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ ปริมาณน้ำเก็บกักสูงสุด 4,530,000 ลูกบาศก์เมตร ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 10 สาย ความยาวรวม 22.27 กิโลเมตร คลองซอย/แยกซอย จำนวน 26 สาย ความยาวรวม 9.59 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ ฤดูแล้ง 4,333 ไร่ ฤดูแล้ง 848 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 1,400 ครอบครัว 5,600 คน พืชที่ปลูกในโครงการได้แก่ ข้าว ยาสูบ ข้าวโพด พืชผัก และหญ้าเลี้ยงสัตว์

4.2.1.2 โครงการชลประทานแม่กวง เป็นโครงการชลประทานประเภทเก็บกักน้ำ ขนาดกลาง เริ่มดำเนินการ พ.ศ 2534 โดยอาคารหลักประกอบด้วยเขื่อนดินปิดกั้นลำน้ำแม่กวง สูง 68.0 เมตร ยาว 610.0 เมตร เขื่อนดินปิดกั้นช่องเขาขาดด้านขวา สูง 42.0 เมตร ยาว 640.0 เมตร และเขื่อนดินปิดกั้นช่องเขาขาดทางด้านซ้าย สูง 54.0 เมตร ยาว 655.0 เมตร ที่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลลวงเหนือ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ปริมาณน้ำเก็บกักสูงสุด 295,000,000 ลูกบาศก์เมตร ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 5 สาย ความยาวรวม 152.361 กิโลเมตร คลองซอย/แยกซอย จำนวน 129 สาย ความยาวรวม 411.650 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ ฤดูแล้ง 124,886 ไร่ ฤดูแล้ง 21,745 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 15,000 ครอบครัว 85,000 คน พืชที่ปลูกในโครงการได้แก่ ข้าว พืชไร่ และ พืชผัก

4.2.1.3 โครงการชลประทานแม่แตง เป็นโครงการชลประทานประเภทฝายทดน้ำ ขนาดใหญ่ เริ่มดำเนินการ พ.ศ 2516 โดยอาคารหลักเป็นฝายคอนกรีต 2.50 เมตร ยาว 80.0 เมตร ปิดกั้นลำน้ำแม่แตง ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำปิง ที่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 1 สาย ความยาว 74.558 กิโลเมตร คลองซอย/แยกซอย จำนวน 64 สาย ความยาวรวม 238.577 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ ฤดูแล้ง 116,495 ไร่ ฤดูแล้ง 60,000 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 23,299 ครอบครัว 93,196 คน พืชที่ปลูกในโครงการได้แก่ ข้าว ยาสูบ กระเทียม ถั่วเหลือง พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ

4.2.2 โครงการชลประทานขนาดเล็ก

4.2.2.1 โครงการฝายหนองปลามัน เป็นโครงการชลประทานประเภทฝายทดน้ำ ขนาดเล็ก เริ่มดำเนินการ พ.ศ 2528 โดยอาคารหลักเป็นฝายคอนกรีตสูง 3.0 เมตร ยาว 45.0 เมตร ที่ตำบลห้วยทราย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 1 สาย ความยาว 3.0 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ ฤดูแล้ง 2,500 ไร่ ฤดูแล้ง 1,100 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 850 ครอบครัว 3,250 คน พืชที่ปลูกในโครงการได้แก่ ข้าว และ ถั่วเหลือง

4.2.2.2 โครงการอ่างเก็บน้ำแม่เริ่ม เป็นโครงการชลประทานประเภทอ่างเก็บน้ำ ขนาดเล็ก เริ่มดำเนินการ พ.ศ 2533 โดยอาคารหลักเป็นเขื่อนดินสูง 3.0 เมตร ยาว 25.50 เมตร ที่ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ปริมาณน้ำเก็บกักสูงสุด 960,000 ลูกบาศก์เมตร ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 1 สาย

ความยาว 3.5 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ ฤดูแล้ง 2,000 ไร่ ฤดูแล้ง 650 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 400 ครอบครัว 1,800 คน พืชที่ปลูกในโครงการได้แก่ ข้าว และ ถั่วเหลือง

4.2.2.3 โครงการฝายแม่ฮาว เป็นโครงการชลประทานประเภทฝายทดน้ำ ขนาดเล็ก เริ่มดำเนินการ พ.ศ 2525 โดยอาคารหลักเป็นฝายคอนกรีตสูง 2.0 เมตร ยาว 20.0 เมตร ที่ตำบลสันป่าฝาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 1 สาย ความยาว 2.5 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ ฤดูแล้ง 1,000 ไร่ ฤดูแล้ง 450 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 220 ครอบครัว 1,250 คน พืชที่ปลูกในโครงการได้แก่ ข้าว และ ถั่วเหลือง

4.2.3 โครงการชลประทานราษฎร์

4.2.3.1 ลักษณะโดยทั่วไปของโครงการฝายท่าศาลา (ฝายพญาคำ) มีลักษณะเป็นฝายหินทิ้ง สูงประมาณ 3.0 เมตร ยาวประมาณ 120 เมตร ปิดกั้นลำน้ำปิงที่บ้านท่าศาลา หมู่ที่ 5 ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระบบการส่งน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝางซ้าย (ลำเหมืองพญาคำ) 1 สาย และลำเหมืองซอยจำนวน 10 สาย สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกได้ 20,400 ไร่ ทั้งในฤดูแล้งและฤดูฝน

4.2.3.2 ลักษณะโดยทั่วไปของโครงการฝายหนองผึ้ง มีลักษณะเป็นฝายหินทิ้ง สูงประมาณ 3.0 เมตร ยาวประมาณ 120 เมตร ปิดกั้นลำน้ำปิงที่บ้านหนองผึ้ง หมู่ที่ 1 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ระบบการส่งน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝางซ้าย (ลำเหมืองหนองผึ้ง) 1 สาย และลำเหมืองซอยจำนวน 12 สาย สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกได้ 2,900 ไร่ ทั้งในฤดูแล้งและฤดูฝน

4.2.3.3 ลักษณะโดยทั่วไปของโครงการฝายท่าวังตาล มีลักษณะเป็นฝายหินทิ้ง สูงประมาณ 3.0 เมตร ยาวประมาณ 120 เมตร ปิดกั้นลำน้ำปิงที่บ้านท่าวังตาล หมู่ที่ 1 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ระบบการส่งน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝางซ้าย (ลำเหมืองท่าวังตาล) 1 สาย และลำเหมืองซอยจำนวน 5 สาย สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกได้ 4,100 ไร่ ทั้งในฤดูแล้งและฤดูฝน

4.2.4 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

4.2.4.1 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านจอมทอง เป็นโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ 2527 ที่บ้านหมู่ที่ 11 ตำบลคอยหล่อ กิ่งอำเภอคอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ขนาดของเครื่องสูบน้ำ 200 กิโลวัตต์ ขนาดของมอเตอร์ไฟฟ้า 225 กิโลวัตต์ อัตราการสูบน้ำสูงสุด 250 ลิตรต่อวินาที ระบบการส่งน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 2 สาย ความยาวรวม 4.75 กิโลเมตร คลองซอย/คลองแยกซอย จำนวน 9 สาย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

27

ความยาวรวม 10.874 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ 1,587 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 182 ครอบครัว พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าว และลำไย

4.2.4.2 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านแท่นคำ เป็นโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ 2534 ที่ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ขนาดของเครื่องสูบน้ำ 100 กิโลวัตต์ ขนาดของมอเตอร์ไฟฟ้า 110 กิโลวัตต์ อัตราการสูบน้ำสูงสุด 250 ลิตรต่อวินาที ระบบการส่งน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 1 สาย ความยาวรวม 1.575 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ 488 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 242 ครอบครัว พืชที่ปลูกได้แก่ ถั่วเหลือง และลำไย

4.2.4.3 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านทุ่งโป่ง เป็นโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ 2532 ที่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ขนาดของเครื่องสูบน้ำ 100 กิโลวัตต์ ขนาดของมอเตอร์ไฟฟ้า 110 กิโลวัตต์ อัตราการสูบน้ำสูงสุด 250 ลิตรต่อวินาที ระบบการส่งน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน 2 สาย ความยาวรวม 0.88 กิโลเมตร คลองซอย/คลองแยกซอย จำนวน 5 สาย ความยาวรวม 6.475 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ 2,210 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ 332 ครอบครัว พืชที่ปลูกได้แก่ ลำไย

สำนักหอสมุด
๒๕๖๖

บทที่ 5 ผลการสำรวจ

5.1 ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้จำแนกโครงการชลประทานออกเป็น 4 ประเภทคือ คือ โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก โครงการชลประทานราษฎร์ ไม่ว่าจะเป็โครงการชลประทานประเภททดน้ำหรือเก็บน้ำก็ตาม และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในการบริหารจัดการโครงการชลประทานโดยทั่วไปจะมีลักษณะของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 กลุ่ม คือ เกษตรกรผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งจะมาจากเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบโครงการชลประทานนั้นๆ

ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ ของเกษตรกร ในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ นอกจากจะสอบถามถึงอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำของเกษตรกรแล้วยังได้สอบถามถึงทัศนคติของเกษตรกร คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำของเกษตรกรด้วย

จำนวนข้อมูลที่ได้จากโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ จะทำโดยการเลือกโครงการชลประทานแต่ละประเภทจำนวน 3 โครงการ แต่ละโครงการจะสอบถามเกษตรกรจำนวน 10 ถึง 15 คน คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จำนวน 2 ถึง 5 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐโครงการละ 1 ถึง 2 คน จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทำการประเมินผลของการสำรวจ และทำการสรุปผลที่ได้พร้อมคำแนะนำ ในการที่จะดำเนินการวิจัย หรือการที่จะนำผลของการวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติต่อไป

5.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของโครงการ

5.2.1 เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จากการสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ซึ่งทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน จำนวน 6 คน ส่วนใหญ่จะมีความเห็นในเรื่องต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน พอสรุปได้ดังนี้

เจ้าหน้าที่ของโครงการส่วนใหญ่ทราบว่ามีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในเขตโครงการ แต่ระบุว่าไม่มีการเก็บเงินค่าน้ำ ซึ่งหมายถึงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือรัฐไม่ได้ทำการเก็บเงินค่าน้ำจากเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการชลประทานขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง แต่อย่างไรก็ตามเจ้า

หน้าที่ของรัฐยืนยันว่ามีคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ส่วนใหญ่ยืนยันว่าคณะกรรมการทำงานอยู่ในเกณฑ์ดี ในการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเจ้าหน้าที่ของโครงการนั้น ทุกโครงการเจ้าหน้าที่เห็นว่าคณะกรรมการมีส่วนในการวางแผนการจัดสรรน้ำ การจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ และการบำรุงรักษาระบบคันคูน้ำ ในส่วนของเกษตรกร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของโครงการไม่ได้ทำงานร่วมกับเกษตรกรโดยตรง แต่เจ้าหน้าที่ทั้งหมดเห็นว่า เกษตรกรให้ความร่วมมือกับโครงการเป็นอย่างดี แต่การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรโดยคณะกรรมการนั้น เจ้าหน้าที่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และควรจะปรับปรุงพอกัน สำหรับแนวคิดที่จะให้มีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรทุกคนนั้น เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะมีการเก็บเงินเพื่อที่จะทำให้เกษตรกรใช้น้ำอย่างประหยัด และสุดท้ายเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะให้เกษตรกรมีส่วนในการจัดการโครงการมากขึ้น

5.2.2 **เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานขนาดเล็ก** ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าโครงการชลประทานขนาดเล็กเป็นโครงการชลประทานที่จัดดำเนินการก่อสร้างตามคำร้องขอของราษฎร โดยราษฎรยินยอมที่จะยกที่ดิน สำหรับจัดทำระบบการส่งน้ำ และราษฎรจะดำเนินการก่อสร้างระบบการส่งน้ำเอง เมื่อหน่วยงานของรัฐดำเนินการก่อสร้างเสร็จแล้ว จะมอบให้เกษตรกรผู้ที่ได้รับประโยชน์ดำเนินการบริหารโครงการภายใต้ความดูแลของเจ้าหน้าที่จากฝ่ายปกครอง โดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่ก่อสร้างจะเป็นที่ปรึกษาทางด้านเทคนิคของโครงการ

จากการสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่โครงการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ สังกัดกรมชลประทานส่วนใหญ่ทราบว่า มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และมีคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของการส่งมอบโครงการ เจ้าหน้าที่โครงการเห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำทำงานอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี และงานที่ทำก็จะคล้าย ๆ กับในโครงการชลประทานขนาดใหญ่ คือการวางแผนจัดสรรน้ำ การจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ และที่เพิ่มขึ้นก็คือ การบำรุงรักษาคลองส่งน้ำสายใหญ่ ในส่วนของการเก็บเงินค่าน้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการทั้งหมดบอกว่าไม่มีการเก็บเงินค่าน้ำ ซึ่งหมายถึงรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ได้ดำเนินการในการเก็บเงินค่าน้ำ ในส่วนของเกษตรกรเจ้าหน้าที่ของโครงการเห็นว่า เกษตรกรเข้าใจในการมีส่วนร่วมกับการโครงการในเกณฑ์ดี และให้ความร่วมมือกับโครงการในเกณฑ์ที่ดีเช่นเดียวกัน ส่วนความร่วมมือของเกษตรกรในการเก็บเงินค่าน้ำนั้น เจ้าหน้าที่ของโครงการเห็นว่า น่าจะมีการปรับปรุง และทั้งหมดเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าจำเป็นจะต้องเก็บเงินค่าน้ำ และควรจะให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการมากขึ้น

5.2.3 **เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานราษฎร์** เป็นที่ทราบว่าโครงการชลประทานราษฎร์เป็นโครงการชลประทานที่บริหารจัดการโดยเกษตรกร เจ้าหน้าที่ของรัฐจะทำหน้าที่

เหมือนกับที่ปรึกษาทางเทคนิคเท่านั้น สำหรับโครงการชลประทานราษฎรทั้ง 3 โครงการ เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานเห็นว่า การทำงานของคณะกรรมการอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก และคณะกรรมการกับเกษตรกรที่จะต้องทำงานทุกอย่างเช่นเดียวกับในโครงการชลประทานขนาดเล็ก ในส่วนของเกษตรกร ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมกับโครงการและความร่วมมือของเกษตรกรกับโครงการอยู่ในเกณฑ์ที่ดี การเก็บเงินค่าน้ำเกษตรกรก็ให้ความร่วมมือดี และสุดท้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็เห็นด้วยที่จะต้องมีการเก็บเงินค่าน้ำ และการให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการมากขึ้น

5.2.4 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า สำหรับโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เจ้าหน้าที่ของโครงการจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเกษตรกร ทำหน้าที่ทั้งให้บริการและให้คำปรึกษา เจ้าหน้าที่เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำทำงานอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก ลักษณะงานที่ทำก็จะเหมือนกับในโครงการประเภทอื่น ๆ คือ การวางแผนจัดสรรน้ำ การจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาคลองส่งน้ำสายใหญ่ และการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และความร่วมมือของเกษตรกรกับโครงการอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก ความร่วมมือของเกษตรกรในการเก็บเงินก็เช่นเดียวกันอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก เนื่องจากการเก็บเงินในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้านี้จะต้องผ่านเจ้าหน้าที่ของโครงการ เจ้าหน้าที่ได้ให้ตัวเลขของการเก็บเงินเป็นค่าไฟฟ้า จากเกษตรกรของโครงการจะมีค่าประมาณ 570 บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับสวนลำไยที่ลำไยยังต้นเล็กอยู่ ถ้าลำไยเติบโตเต็มที่แล้วเกษตรกรจะต้องจ่ายเงินประมาณ 615 บาทต่อไร่ต่อปี ในกรณีที่ไม่ใช่สวนลำไย เช่นการปลูกข้าวนาปรัง พืชไร่ หรือพืชสวน เกษตรกรจะต้องจ่ายเงินประมาณ 60 - 70 บาทต่อไร่ต่อปี และสุดท้ายเจ้าหน้าที่ของโครงการเห็นว่าควรจะมีการเก็บเงินค่าน้ำ และเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการมากขึ้น

5.3 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ

คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทาน จะมาจากเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานนั้นๆ คณะกรรมการส่วนใหญ่จะมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ แต่ก็จะมีบ้างในบางกลุ่มผู้ใช้น้ำที่คณะกรรมการมาจากการแต่งตั้ง แต่วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดให้มีคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ก็คือให้คณะกรรมการทำหน้าที่เป็นผู้แทนของเกษตรกร ในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในการวางแผนการจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาระบบการชลประทาน การซ่อมแซมอาคารชลประทานที่ชำรุดเสียหาย การสอบถามคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำนี้ จะสอบถามคณะกรรมการ จากโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ โครงการละประมาณ 3 - 5 คน ดังนั้นในโครงการชลประทานแต่ละประเภท จะมีผู้ตอบแบบสอบถาม

ตามประมาณ 9- 15 คน ในแบบสอบถามนอกจากจะสอบถามถึงความคิดเห็นในการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำแล้ว ยังได้สอบถามถึงลักษณะโครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้วย เช่นเดียวกัน

5.3.1 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดทราบว่า มีกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยการแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่จะแบ่งตามลักษณะพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองซอยเดียวกัน แต่ก็มีบางกลุ่มที่มีการแบ่งตามเขตพื้นที่การปกครอง (หมู่บ้าน) ซึ่งก็สอดคล้องกับการได้มาของคณะกรรมการ ที่ส่วนใหญ่ได้มาจากการเลือกตั้ง และการเลือกตั้งส่วนใหญ่ก็จะเป็นการเลือกโดยเกษตรกร จะมีบางกลุ่มที่เลือกโดยตัวแทนของหมู่บ้านที่อยู่ในกลุ่มผู้ใช้น้ำนั้น จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่คณะกรรมการได้มาจากการแต่งตั้ง โดยเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน คณะกรรมการทั้งหมดทราบว่า มีกฎระเบียบในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการเลือกคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะมีวิธีการเลือกในลักษณะต่างๆกัน ในอัตราที่เท่าๆกัน กล่าวคือ ส่วนหนึ่งประมาณ 42.8 เปอร์เซ็นต์ จะทำการเลือกโดยการเลือกประธานกลุ่ม แล้วประธานจะเป็นผู้เลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการ อีกส่วนหนึ่งประมาณ 35.7 เปอร์เซ็นต์ สมาชิกจะเป็นผู้เลือกกรรมการแต่ละตำแหน่งตามโครงสร้างของคณะกรรมการ ส่วนที่เหลืออีก 21.5 เปอร์เซ็นต์ จะทำการเลือกคณะกรรมการตามจำนวนที่กำหนดไว้ แล้วให้คณะกรรมการที่ได้รับเลือกทำการเลือกประธานกลุ่ม แล้วประธานจะทำการแต่งตั้งกรรมการในตำแหน่งต่างๆ โครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อย โดยมีตำแหน่งหลักๆ 4 ตำแหน่งคือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก จำนวนของรองประธานอาจจะมิตั้งแต่ 1 ถึง 4 คน นอกจากนี้ ในแต่ละกลุ่มอาจจะมีหัวหน้าเมืองฝาย หรือผู้ประสานงานประจำหมู่บ้าน ในจำนวนต่างๆกัน เพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ 50 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถามบอกว่ามีวาระอยู่ระหว่าง 1 ถึง 4 ปี แต่ส่วนใหญ่จะมีวาระ 2 ปี ส่วนอีก 50 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถาม บอกว่าไม่มีวาระ เกษตรกรที่ได้รับน้ำส่วนใหญ่ จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำแต่ก็ยังมีอีก 35.3 เปอร์เซ็นต์ ที่บอกว่าเกษตรกรที่ได้รับน้ำไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำก็ได้ สำหรับหน้าที่หลัก ๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำดำเนินการอยู่ ได้แก่

1. สำรวจ ดูแล รักษาระบบการส่งน้ำ
2. สำรวจพื้นที่ของสมาชิก
3. ประสานงานการจัดสรรน้ำกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ

4. นัดหมายเกษตรกรไปทำการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
5. เก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ
6. ทำการปิดเปิดน้ำให้แก่สมาชิก

ในส่วนของความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโครงการชลประทาน เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทานนั้น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความคิดเห็นสรุปได้ ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการทำงานของโครงการชลประทาน
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของโครงการชลประทาน	18.8	50.0	31.2	0.0
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	0.0	87.5	12.5	0.0
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	0.0	75.0	18.8	6.2

ในส่วนของ การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จะมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตราตั้งแต่ 5 - 15 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเก็บเงินในช่วงที่ทำการเกษตรในฤดูแล้ง ในการจ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เกษตรกรจะจ่ายเป็นสิ่งของหรือผลผลิตอย่างอื่นแทนการจ่ายเงินไม่ได้ คณะกรรมการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าอัตราการเรียกเก็บเงินนี้ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยคณะกรรมการ จะมีเพียงส่วนน้อย (20.0 %) ที่มีการบอกว่าไม่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎระเบียบ การลงทะเบียนที่ไม่จ่ายเงิน ประมาณ 53.8 เปอร์เซ็นต์ บอกว่ามีการลงทะเบียนโดยการปรับเงิน ในขณะที่อีก 46.2 เปอร์เซ็นต์ บอกว่าไม่มีบทลงโทษ เพราะเห็นใจเกษตรกร ส่วนมากก็ผ่อนผันให้ แต่สุดท้ายก็เก็บได้ทุกคน เมื่อสอบถามถึงรายได้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะเห็นว่าแตกต่างกันมาก กล่าวคือ รายได้ในฤดูฝนมีตั้งแต่ 0 - 3,000 บาท ในฤดูแล้ง 1,500 - 3,100 บาท และตลอดทั้งปีประมาณ 2,000 - 10,000 บาท ส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของกลุ่มจะไม่มีรายได้ต่างอื่น นอกจากบางกลุ่มอาจจะมียาได้จากจากการปรับสมาชิกที่ไม่จ่ายเงิน แต่ก็เป็นส่วนน้อย ในส่วนของอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำที่เก็บในปัจจุบัน กรรมการส่วนใหญ่จะเห็นว่าเหมาะสม จะมีเพียงส่วนน้อยที่บอกว่าน้อยไป ซึ่งก็สอดคล้องกับคำถามที่เกี่ยวกับสถานะทางการเงินของกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่จะบอกว่าพอดี และส่วนหนึ่งที่บอกว่าไม่พอ

จำนวนเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินจะมีจำนวนตั้งแต่ปานกลางถึงน้อย ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง เงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บนี้ ไม่ได้จ่ายให้กับโครงการชลประทานหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการ แต่คณะกรรมการจะนำไปใช้ในกิจกรรมหลัก ๆ ดังนี้

1. ใช้ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำไม่รวมคลองส่งน้ำสายใหญ่
2. จัดงานบูชาผีบนน้ำ
3. เป็นค่าน้ำมันสำหรับยานพาหนะของคณะกรรมการ
4. เป็นค่าเบี้ยประชุมของคณะกรรมการ

ในการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทาน และเกษตรกร คณะกรรมการมีความคิดเห็นต่อการทำงานร่วมกัน หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ได้สรุป ดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการ ต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	6.7	40.0	33.3	20.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	12.4	56.3	25.0	6.3
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	6.3	75.0	12.4	6.3

ในการสอบถามถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชลประทาน คณะกรรมการจำนวนเท่าๆกันมีความเห็นที่แตกต่างกัน ในกรณีที่ถ้ารัฐจะเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรในโครงการชลประทานทุกราย ส่วนที่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า จะมีเงินเพียงพอในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ และเพื่อความยุติธรรม ส่วนที่ไม่เห็นด้วยก็ได้ให้เหตุผลว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจน แต่ถ้าจะเก็บจริงส่วนใหญ่ก็ยินดีที่จะจ่ายเงิน ในแง่ของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบำรุงรักษาโครงการชลประทาน คณะกรรมการเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (60.0%) ถึงมาก (40.0%) แต่การมีส่วนร่วมในการบริหารหรือวางแผนนั้น ส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (53.3%) ปานกลาง (26.7%) และมาก (20.0%) ในกรณีที่ถามว่าเกษตรกรที่อยู่ในเขตโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ได้เปรียบเกษตรกรที่อยู่ใน

โครงการประเภทอื่น หรือนอกเขตโครงการชลประทาน มีผู้ตอบแบบสอบถาม 60.0 เปอร์เซ็นต์ เห็นด้วย ในขณะที่อีก 40.0 เปอร์เซ็นต์ ไม่เห็นด้วย สุดท้ายเป็นข้อคิดเห็นของคณะกรรมการต่อคำถามที่ว่า ถ้ารัฐจะให้เกษตรกรทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด และทำการบริหารโครงการเอง ส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยทั้งสองกรณี โดยให้เหตุผลในทำนองเดียวกันว่า ขาดแคลนงบประมาณ ไม่มีความรู้ และไม่มีเวลา

5.3.2 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานขนาดเล็ก

โครงการชลประทานขนาดเล็ก เป็นโครงการชลประทานที่จัดทำขึ้นตามคำร้องขอของกลุ่มเกษตรกร โดยหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ทำการก่อสร้างอาคารหลักของโครงการ และเกษตรกรที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการจะต้องจัดหาที่ดิน และทำการก่อสร้างระบบการส่งน้ำเอง โดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นเพื่อรับมอบโครงการจากหน่วยงานที่ทำการก่อสร้าง แล้วทำการจัดการบริหารโครงการเอง ดังนั้น ในการสอบถามคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทั้งหมดบอกว่าการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และทำการแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำตามพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองเดียวกัน คณะกรรมการจะได้มาจากการเลือกตั้งโดยเกษตรกร คณะกรรมการทั้งหมด ทราบว่ามีกฎระเบียบในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการเลือกคณะกรรมการ กลุ่มผู้ใช้น้ำ จะมีวิธีการเลือกในลักษณะต่างๆกัน แต่ส่วนใหญ่ประมาณ 54.5 เปอร์เซ็นต์ สมาชิกจะเป็นผู้เลือกกรรมการแต่ละตำแหน่ง ตามโครงสร้างของคณะกรรมการ อีกส่วนหนึ่งประมาณ 36.4 เปอร์เซ็นต์ จะทำการเลือกคณะกรรมการตามจำนวนที่กำหนดไว้ แล้วให้คณะกรรมการที่ได้รับเลือกทำการเลือกประธานกลุ่ม แล้วประธานจะทำการแต่งตั้งกรรมการในตำแหน่งต่างๆ ส่วนที่เหลืออีก 9.1 เปอร์เซ็นต์ จะทำการเลือกโดยการเลือกประธานกลุ่มแล้วประธานจะเป็นผู้เลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อย โดยมีตำแหน่งหลักๆ 4 ตำแหน่งคือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก นอกจากนี้ ในแต่ละกลุ่มอาจจะมีหัวหน้าคูคลอง หรือกรรมการ ในจำนวนต่างๆกัน เพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ 38.5 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถาม บอกว่ามีวาระ อยู่ระหว่าง 3 ถึง 4 ปี แต่ส่วนใหญ่จะมีวาระ 4 ปี ส่วนอีก 61.5 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถาม บอกว่าไม่มีวาระ เกษตรกรที่ได้รับน้ำส่วนใหญ่ จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ แต่ก็ยังมีอีก 41.7 เปอร์เซ็นต์ ที่บอกว่าเกษตรกรที่ได้รับน้ำไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำก็ได้ สำหรับหน้าที่หลัก ๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำดำเนินการอยู่ ได้แก่

1. ดำเนินการประชุมสมาชิกของกลุ่ม
2. จัดสรรน้ำให้แก่สมาชิก

3. พัฒนาคู่มือบ้าน
4. ตรวจสอบดูแลระบบการส่งน้ำ
5. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน
6. ออกกฎระเบียบการใช้น้ำ

ในส่วนของความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโครงการชลประทาน เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทานนั้น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความคิดเห็นสรุปได้ ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการทำงานของโครงการชลประทาน
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของโครงการชลประทาน	25.0	41.6	16.7	16.7
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	0.0	75.0	0.0	25.0
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	0.0	45.5	9.0	45.5

ในส่วนของ การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จะมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตราตั้งแต่ 5 - 20 บาทต่อไร่ต่อปี การจ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เกษตรกรจะจ่ายเป็นสิ่งของหรือผลผลิตอย่างอื่นแทนการจ่ายเงินไม่ได้ คณะกรรมการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าอัตราการเรียกเก็บเงินนี้ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยคณะกรรมการ จะมีเพียงส่วนน้อย (18.2%) ที่มีการบอกว่าไม่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎระเบียบ การลงทะเบียนผู้ที่ไม่จ่ายเงิน ประมาณ 90.9 เปอร์เซ็นต์ บอกว่ามีการลงทะเบียนโดยการปรับเงิน หรือลดจ่ายน้ำ ในขณะที่อีก 9.1 เปอร์เซ็นต์ บอกว่าไม่มีบทลงโทษ แต่ก็จะมีการเตือน เมื่อสอบถามถึงรายได้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะเห็นว่าแตกต่างกันมาก กล่าวคือ มีรายได้ตลอดทั้งปีประมาณตั้งแต่ 400 - 8,000 บาท ส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของกลุ่มจะไม่มีรายได้ยกเว้น นอกจากบางกลุ่มอาจจะมีการปรับสมาชิกที่ไม่จ่ายเงิน ในส่วนของอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำที่เก็บในปัจจุบัน กรรมการส่วนใหญ่จะเห็นว่าเหมาะสม จะมีเพียงส่วนน้อยที่บอกว่ายากเกินไป ซึ่งก็สอดคล้องกับคำถามที่เกี่ยวกับสถานะทางการเงินของกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่จะบอกว่าพอดี และส่วนหนึ่งที่

บอกว่าไม่พอ จำนวนเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินจะมีจำนวนน้อย ในโครงการชลประทานเล็กนี้ เงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บได้นี้ คณะกรรมการจะนำไปใช้ในกิจกรรมหลัก ๆ ดังนี้

1. ใช้ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
2. ซื้อสารเคมีกำจัดวัชพืช
3. เป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะของคณะกรรมการ

ในการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทาน และเกษตรกร คณะกรรมการมีความคิดเห็นต่อการทำงานร่วมกัน หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ได้สรุป ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการ ต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	0.0	54.5	27.3	18.2
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	25.0	75.0	0.0	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	0.0	83.3	0.0	16.7

ในการสอบถามถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชลประทาน คณะกรรมการทราบว่าการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ และทุกคนก็ยินดีที่จะจ่ายเงินส่วนนี้ และเห็นพ้องต้องกันทั้งหมดว่าอัตราที่เก็บอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นอัตราที่เหมาะสม เมื่อถามถึงความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ของโครงการ คณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่า ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของโครงการอยู่ในเกณฑ์ที่น้อยถึง 36.4 เปอร์เซ็นต์ อยู่ในเกณฑ์ปานกลางอีก 54.4 เปอร์เซ็นต์ มีเพียง 9.2 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้นที่บอกว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ในแง่ของความเสียหายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่บอกว่าจะต้องรีบดำเนินการซ่อมโดยเร็ว เพื่อไม่ให้ความเสียหายเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าทุกคนจะทราบมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และทุกคนก็เห็นว่ามติคณะรัฐมนตรีนี้มีความเหมาะสมดีแล้ว จะมีเพียง 20.0 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่บอกว่าจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่โครงการทราบก่อน สุดท้ายเป็นข้อคิดเห็นของคณะกรรมการต่อคำถามที่ว่า ถ้ารัฐจะให้เกษตรกรทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด ส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วย แต่เมื่อถามว่าถ้ารัฐมอบหมายให้

ทำแล้วจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่ มีผู้ที่เห็นว่าจะสามารถดำเนินการได้ 54.5 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก 45.5 เปอร์เซ็นต์ เห็นว่าคงจะไม่สามารถกระทำได้

5.3.3 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานราษฎร์ โครงการชลประทานราษฎร์ เป็นโครงการชลประทานที่จัดสร้าง และบริหารโดยกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ในแต่ละโครงการ ก็จะมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น เพื่อทำหน้าที่บริหารโครงการ ในการสอบถามคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทั้งหมดบอกว่ามีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำก็มีทั้งแบ่งตามพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองเดียวกัน และแบ่งตามเขตการปกครอง (หมู่บ้าน) คณะกรรมการจะได้มาจากการเลือกตั้งโดยเกษตรกร คณะกรรมการทั้งหมดทราบว่ามีการระเบียบในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการเลือกคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ สมาชิกของกลุ่ม จะทำการเลือกคณะกรรมการตามจำนวนที่กำหนดไว้ แล้วให้คณะกรรมการที่ได้รับเลือกทำการเลือกประธานกลุ่ม แล้วประธานจะทำการแต่งตั้งกรรมการในตำแหน่งต่างๆ โครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อย โดยมีตำแหน่งหลักๆ 4 ตำแหน่งคือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก นอกจากนี้ ในแต่ละกลุ่มอาจจะมีหัวหน้าเหมืองฝาย และบางกลุ่มก็จะมีประชาสัมพันธ์ด้วย สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามบอกว่ามีวาระ อยู่ 2 ปี จะมีเพียง 33.3 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถามเท่านั้น ที่บอกว่าไม่มีวาระ เกษตรกรที่ได้รับน้ำทั้งหมด จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ สำหรับหน้าที่หลัก ๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำดำเนินการอยู่ ได้แก่

1. ดำเนินการประชุมสมาชิกของกลุ่ม
2. จัดสรรน้ำให้แก่สมาชิก
3. ดูแลพื้นที่ของสมาชิก
4. ซ่อมบำรุงเหมืองฝายและระบบการส่งน้ำ
5. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน
6. หาเงินงบประมาณ

ในส่วนของคุณภาพความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโครงการชลประทาน เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทานนั้น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความคิดเห็นสรุปได้ ดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการทำงานของโครงการชลประทาน
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของโครงการชลประทาน	33.3	33.4	33.3	0.0
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	0.0	66.7	33.3	0.0
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	0.0	33.3	66.7	0.0

ในส่วนของการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จะมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตราตั้งแต่ 10 - 40 บาทต่อไร่ต่อปี การจ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จะมีทั้งสองกรณีคือ เกษตรกรจะจ่ายเป็นเงินตามอัตราที่กำหนด หรือจ่ายเป็นสิ่งของหรือผลผลิตอย่างอื่นแทนก็ได้ คณะกรรมการที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดตอบว่าอัตราการเรียกเก็บเงินนี้ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยคณะกรรมการ การลงโทษผู้ที่ไม่จ่ายเงิน ส่วนใหญ่บอกว่ามีการลงโทษโดยการปรับเงิน 100 บาท เมื่อสอบถามถึงรายได้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะเห็นว่าแตกต่างกันมาก กล่าวคือ มีรายได้ตลอดทั้งปีประมาณตั้งแต่ 8,000 - 35,000 บาท ส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของกลุ่มจะไม่มีรายได้ยกเว้น นอกจากบางกลุ่มอาจจะมีรายได้จากค่าเช่าที่ดิน และดอกเบี้ยยธนาคาร ในส่วนของอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำที่เก็บในปัจจุบัน กรรมการส่วนใหญ่จะเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งก็สอดคล้องกับคำถามที่เกี่ยวกับสถานะทางการเงินของกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่จะบอกว่าพอดี แต่จำนวนเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินจะมีจำนวนปานกลาง ในโครงการชลประทานราษฎร์ เงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บได้นี้ คณะกรรมการจะนำไปใช้ในกิจกรรมหลักๆ ดังนี้

1. ใช้ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
2. เบี้ยเลี้ยงคณะกรรมการ
3. เป็นค่าน้ำมันสำหรับยานพาหนะของคณะกรรมการ

ในการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทาน และเกษตรกร คณะกรรมการมีความคิดเห็นต่อการทำงานร่วมกัน หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ได้สรุป ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการ ต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	0.0	66.7	0.0	33.3
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	33.3	33.4	33.3	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	66.7	33.3	0.0	0.0

5.3.4 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เป็นโครงการที่รัฐจัดทำขึ้นตามคำร้องขอของกลุ่มเกษตรกร โดยกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงานเป็นผู้ดำเนินการจัดหาเครื่องสูบน้ำ ระบบสายส่งไฟฟ้า และก่อสร้างระบบการส่งน้ำ ในที่ดิน ที่จัดหาโดยเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ และเกษตรกรจะต้องจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นเพื่อดูแลระบบการส่งน้ำ และดำเนินการวางแผนการจัดสรรน้ำ ดังนั้น ในการสอบถามคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทั้งหมดบอกว่ามีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และทำการแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำตามพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองเดียวกัน คณะกรรมการจะได้มาจากการเลือกตั้งโดยเกษตรกร คณะกรรมการทั้งหมดทราบว่ามีการระเบียบในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการเลือกคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะมีวิธีการเลือกในลักษณะต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่ประมาณ 50.0 เปอร์เซ็นต์ สมาชิกจะเป็นผู้เลือกกรรมการแต่ละตำแหน่ง ตามโครงสร้างของคณะกรรมการ อีกส่วนหนึ่งประมาณ 25.0 เปอร์เซ็นต์ จะทำการเลือกคณะกรรมการตามจำนวนที่กำหนดไว้ แล้วให้คณะกรรมการที่ได้รับเลือกทำการเลือกประธานกลุ่ม แล้วประธานจะทำการแต่งตั้งกรรมการในตำแหน่งต่างๆ ส่วนที่เหลืออีก 25.0 เปอร์เซ็นต์ จะทำการเลือกโดยการเลือกประธานกลุ่มแล้วประธานจะเป็นผู้เลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อย โดยมีตำแหน่งหลักๆ 4 ตำแหน่งคือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก นอกจากนี้ ในแต่ละกลุ่มอาจจะมีหัวหน้าช่วยดูแลน้ำ หรือกรรมการ ในจำนวนต่าง ๆ กัน เพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ 66.7 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถามบอกว่ามีวาระ อยู่ระหว่าง 1 ถึง 2 ปี แต่ส่วนใหญ่จะมีวาระ 2 ปี ส่วนอีก 33.3 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถาม บอกว่าไม่มีวาระ เกษตรกรที่ได้รับน้ำทั้งหมดจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ สำหรับหน้าที่หลัก ๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำดำเนินการอยู่ ได้แก่

1. วางแผนบริหารการใช้น้ำ
2. จัดสรรน้ำให้แก่สมาชิก
3. ตรวจสอบดูแลและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
5. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการ
6. เก็บเงินค่าพลังงานไฟฟ้าจากสมาชิก

ในส่วนของความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโครงการชลประทาน เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทานนั้น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความคิดเห็นสรุปได้ ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการทำงานของโครงการชลประทาน
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของโครงการชลประทาน	44.5	22.2	22.2	11.1
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	33.3	55.6	11.1	0.0
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	33.3	44.5	22.2	0.0

ในส่วนของ การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จะมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตราตั้งแต่ 400 - 615 บาทต่อไร่ต่อปี การจ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำเกษตรกรจะจ่ายเป็นสิ่งของหรือผลผลิตอย่างอื่นแทนการจ่ายเงินไม่ได้ คณะกรรมการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าอัตราการเรียกเก็บเงินนี้ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยคณะกรรมการ จะมีเพียงส่วนน้อย (22.2%) ที่มีการบอกว่าไม่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎระเบียบ การลงทะเบียนที่ไม่จ่ายเงิน ประมาณ 77.8 เปอร์เซ็นต์ บอกว่ามีการลงทะเบียนโดยการงดจ่ายน้ำ หรือตัดออกจากความเป็นสมาชิก ในขณะที่อีก 22.2 เปอร์เซ็นต์ บอกว่าไม่มีบทลงโทษ เพราะมีการผ่อนผันให้ชำระเงินช้าได้ประมาณ 10 - 15 วัน จะเห็นว่าแตกต่างกันมาก กล่าวคือ มีรายได้ตลอดทั้งปีประมาณตั้งแต่ 18,000 - 300,000 บาท ส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของกลุ่มจะไม่มีรายได้เป็นอย่างอื่น นอกจากบางกลุ่มอาจจะมีรายได้จากค่าสมัครสมาชิกใหม่ ในส่วนของอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำที่เก็บในปัจจุบัน กรรมการส่วนใหญ่จะเห็นว่าเหมาะสม จะมีเพียงส่วนน้อยที่บอกว่น้อยไป ซึ่งก็สอดคล้องกับคำถามที่เกี่ยวกับสถานะทางการเงินของกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่จะ

บอกว่าพอดี และส่วนหนึ่งที่บอกว่าไม่พอ จำนวนเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินจะมีจำนวนน้อย ถึงปานกลาง ในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้านี้ เงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บได้นี้ ส่วนใหญ่คณะกรรมการจะต้องนำไปสมทบกับเงินที่รัฐบาลออกให้เพื่อชำระค่าพลังงานไฟฟ้า กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และจะมีส่วนที่เหลือที่คณะกรรมการจะนำไปใช้ในกิจกรรมหลัก ๆ ดังนี้

1. ใช้ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
2. ซ่อมเครื่องมือ
3. เป็นค่าน้ำมันสำหรับยานพาหนะของคณะกรรมการ
4. เป็นค่าเบี้ยเลี้ยงคณะกรรมการ

ในการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทาน และเกษตรกร คณะกรรมการมีความคิดเห็นต่อการทำงานร่วมกัน หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ได้สรุป ดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการ ต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	22.2	66.7	11.1	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	33.3	66.7	0.0	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	33.3	55.6	11.1	0.0

ในการสอบถามถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชลประทาน คณะกรรมการทั้งหมดทราบว่ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ และทุกคนก็ยินดีที่จะจ่ายเงินส่วนนี้ และเห็นพ้องต้องกันทั้งหมดว่าอัตราที่เก็บอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นอัตราที่เหมาะสม เมื่อถามถึงความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ของโครงการ คณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่โครงการอยู่ในเกณฑ์ที่ดีถึง 66.7 เปอร์เซ็นต์ อยู่ในเกณฑ์ปานกลางอีก 22.2 เปอร์เซ็นต์ มีเพียง 11.1 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้นที่บอกว่าอยู่ในเกณฑ์น้อย ในแง่ของความเสียหายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่บอกว่าจะต้องรีบดำเนินการซ่อมโดยเร็ว เพื่อไม่ให้ความเสียหายเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าทุกคนจะทราบมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และทุกคนก็เห็นว่ามติคณะรัฐมนตรีนี้มีความเหมาะสมดี

แล้ว แต่ก็จะมีถึง 44.5 เปอร์เซ็นต์ ที่บอกว่าจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่โครงการทราบก่อน สุดท้ายเป็นข้อคิดเห็นของคณะกรรมการต่อคำถามที่ว่า ถ้ารัฐจะให้เกษตรกรทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด ส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วย และเมื่อถามว่าถ้ารัฐมอบหมายให้ทำแล้วจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่ คณะกรรมการทั้งหมดก็เห็นว่าคงจะไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากขาดงบประมาณ และความรู้ความสามารถ

5.4 ความคิดเห็นของเกษตรกร

ในการสอบถามความคิดเห็นของเกษตรกร นอกจากจะสอบถามถึงการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ อัตราค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและเจ้าหน้าที่ของโครงการแล้ว ยังได้สอบถามถึงความคิดเห็นของเกษตรกรในการมีส่วนร่วมในการจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาและการจัดการโครงการ โดยเฉพาะในโครงการชลประทานขนาดใหญ่หรือขนาดกลางและโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ที่ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการภารกิจต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนมาก

5.4.1 เกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จากแบบสอบถามเกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จำนวน 3 โครงการ โดยทำการสอบถามจากกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ได้รับน้ำจากโครงการมีเกษตรกรตอบแบบสอบถามจำนวน 33 คน เกษตรกรทั้งหมดที่ตอบคำถามทราบว่ามีการตั้งกลุ่มผู้ใช้ในเขตโครงการ และกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่จะได้มาจากการเลือกตั้ง แต่ก็จะมีบางกลุ่มที่มาจากแต่งตั้ง ถ้าเป็นการแต่งตั้งส่วนใหญ่จะแต่งตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน ส่วนวิธีการแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีการแบ่งตามเขตการปกครอง(หมู่บ้าน) และแบ่งตามเขตคลองซอยพอ ๆ กัน สำหรับกฎระเบียบในการดำเนินงานนั้น ทุกกลุ่มจะมีกฎระเบียบ และเกษตรกรทั้งหมดก็มีความเห็นด้วยที่จะต้องมีกฎระเบียบในการดำเนินงาน ส่วนวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะต้องมีวาระการดำรงตำแหน่งโดยมีข้อเสนอถึงวาระการดำรงตำแหน่งอยู่ระหว่าง 1 ถึง 5 ปี แต่ส่วนใหญ่เสนอให้อยู่ได้ 4 ปี มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เห็นว่าไม่จำเป็นจะต้องมีวาระ เพราะเห็นว่าเมื่อคณะกรรมการดำเนินงานได้ผลดีแล้ว ก็ควรจะให้อยู่ต่อไปได้ เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับน้ำ โดยไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำ สำหรับหน้าที่หลัก ๆ ที่เกษตรกรเห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำควรจะเป็นผู้ดำเนินการได้แก่

1. สำรวจพื้นที่เพาะปลูกและความต้องการน้ำของสมาชิก
2. ดูแลการใช้น้ำของสมาชิก
3. ประสานงานการจัดสรรน้ำกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ
4. นัดหมายเกษตรกรไปทำการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
5. เก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ

โดยภาพรวมเกษตรกรเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำดีถึงดีมาก เช่นเดียวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ ส่วนประสิทธิภาพของอาคารชลประทานเกษตรกรเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ดีถึงพอใช้ ดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ	15.2	69.7	12.1	3.0
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	15.2	75.8	6.0	3.0
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	6.4	61.3	19.4	12.9

ในการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่บอกว่ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ โดยอัตราที่เก็บมีตั้งแต่ 5 - 15 บาทต่อไร่ต่อปี และส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นสิ่งของแทนเงินไม่ได้ แต่ก็มีส่วนน้อยที่ระบุว่าสามารถจ่ายเป็นข้าวในอัตรา 5 ลิตรต่อไร่ต่อปี แทนการจ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ สำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่ ทราบว่าอัตราการเรียกเก็บเงินค่าใช้น้ำนี้ได้กำหนดไว้ในกฎหรือระเบียบของกลุ่ม โดยการประชุมเกษตรกรในกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือโดยคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ สำหรับบทลงโทษเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินนั้น บางกลุ่มก็จะมีบทลงโทษโดยไม่จ่ายน้ำให้บางกลุ่มก็ไม่มีบทลงโทษแต่จะใช้วิธีการเจรจาแทน นอกจากเงินที่เก็บจากเกษตรกรแล้ว กลุ่มผู้ใช้น้ำจะไม่มีรายได้จากทางอื่นอีก อัตราค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เรียกเก็บในขณะนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และกลุ่มก็มีเงินใช้จ่ายพอดี ๆ มีเกษตรกรที่ไม่ยอมจ่ายเงินเป็นส่วนน้อย และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำก็มีการชี้แจงการจ่ายเงินที่เก็บได้ให้สมาชิกทราบด้วย เงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บได้นี้ ส่วนใหญ่จะใช้ไปในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ และเป็นค่าตอบแทน หรือค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการ

สำหรับการทำงานร่วมกันหรือความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่โครงการ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้ น้ำ และเกษตรกรนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความสัมพันธ์ของ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้ น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	5.9	73.5	17.6	3.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	12.5	87.5	0.0	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	6.5	80.6	12.9	0.0

ในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จะมีน้อยกว่าโครงการขนาดเล็ก เพราะงานส่วนใหญ่ในการจัดสรรน้ำและบำรุงรักษาจะเป็นหน้าที่ของกรมชลประทาน ความคิดเห็นของเกษตรกร ในการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำนี้ว่า ควรจะเก็บจากเกษตรกรทุกคนในเขตโครงการหรือไม่ มีเกษตรกรที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เป็น จำนวนเท่ากัน โดยส่วนที่เห็นด้วยเห็นว่าเกษตรกรได้รับประโยชน์จากโครงการ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วย นั้น มีเหตุผลว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้บริการทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถามว่าถ้ามีการ เก็บเงินดังกล่าวส่วนใหญ่ก็ยินดีที่จะจ่าย ในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า เกษตรกรมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษาโครงการชลประทานอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมใน การวางแผนและบริหารโครงการนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมน้อยถึงปาน กลาง สุดท้ายเมื่อถามถึงความคิดเห็นของเกษตรกรในการที่รัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรบริหาร โครงการชลประทานเองทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เพราะคิดว่าจะทำไม่ได้เนื่องจาก จะไม่มีงบประมาณที่เพียงพอ และคิดว่าไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะบริหารโครงการได้ แต่ถ้าจะให้เกษตรกรบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำเองทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าเกษตรกรจะ สามารถดำเนินการในส่วนนี้ได้ และที่สำคัญที่สุดก็คือเกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลางส่วนใหญ่เห็นว่าตัวเองได้เปรียบเกษตรกรที่ไม่ได้รับน้ำจากโครงการชลประทาน ขนาดใหญ่และขนาดกลาง

5.4.2 เกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดเล็ก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า โครงการชลประทานขนาดเล็กเป็นโครงการจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อการเกษตร

โดยรัฐบาลจะพิจารณาจัดสร้างอาคารทดน้ำ หรือเก็บกักน้ำตามคำร้องขอราษฎร โดยมีเงื่อนไขว่า เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการจะต้องบริจาคที่ดินเพื่อจัดทำระบบการส่งน้ำ และจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อบริหารโครงการเอง ความคิดเห็นของเกษตรกรในโครงการชลประทานเล็ก ที่ทำการสำรวจจากโครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน 3 โครงการ มีเกษตรกรตอบแบบสอบถามจำนวน 30 คน ในตอนแรกของแบบสอบถาม จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งความคิดเห็นจะมีลักษณะคล้าย กันทั้ง 3 โครงการคือ การมีกลุ่มผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไข การแบ่งกลุ่มก็จะแบบตามขอบเขตของพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองส่งน้ำ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำได้มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งเกษตรกรทั้งหมดก็ได้เข้าร่วมลงคะแนนเลือกตั้ง และเห็นด้วยว่าคณะกรรมการควรจะต้องได้มาจากการเลือกตั้ง ทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีกฎระเบียบสำหรับการดำเนินงาน เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะมีเพียงส่วนน้อยที่บอกว่าไม่ได้เป็นสมาชิก ส่วนวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ เกษตรกรมีเสียงเท่า ๆ กันที่เห็นว่าการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการควรจะมีวาระ และไม่ควรมีวาระ สำหรับที่เห็นว่าน่าจะมีวาระก็ได้เสนอวาระการดำรงตำแหน่งอยู่ระหว่าง 1 ถึง 4 ปี แต่ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะมีวาระ 2 ปี และเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำควรจะทำหน้าที่ที่สำคัญ ๆ 3 ประการคือ

1. ดำเนินการในการจัดสรรน้ำ
2. กำหนดการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
3. เก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ

ในส่วนของการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและเจ้าหน้าที่โครงการตลอดจนประสิทธิภาพของอาคารชลประทานนั้น เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นตามที่ได้สรุปไว้ในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ	0.0	50.0	42.9	7.1
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	7.7	46.1	38.5	7.7
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	0.0	53.8	30.8	15.4

ในส่วนที่สองของแบบสอบถาม เป็นการสอบถามเกี่ยวกับการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ในโครงการชลประทานขนาดเล็ก เกษตรกรส่วนใหญ่จะตอบว่ามีการเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตรา 5 ถึง 15 บาทต่อไร่ต่อปี จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (14.3%) ที่บอกว่าไม่มีการเก็บเงิน และมีเพียงส่วนน้อยที่บอกว่าสามารถจะจ่ายเป็นผลผลิตแทนเงินได้ ในอัตราเป็นข้าวเปลือก 1 ถึง 3 ถังต่อไร่ต่อปี แต่อัตราการเรียกเก็บเหล่านี้ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่มโดยการประชุมร่วมกันของเกษตรกร ถ้าเกษตรกรไม่จ่ายเงินส่วนใหญ่จะบอกว่าไม่มีการลงโทษ โดยอธิบายว่าคณะกรรมการจะมีการผ่อนผันให้แต่สุดท้าย ทุกคนต้องจ่าย จะมีเพียงส่วนน้อย (17.6%) เท่านั้นที่บอกว่ามีการลงโทษโดยการงดจ่ายน้ำ ในการชี้แจงเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เกษตรกร 60 เปอร์เซ็นต์ บอกว่ามีการชี้แจงต่อที่ประชุม ในขณะที่อีก 40 เปอร์เซ็นต์บอกว่าไม่มีการชี้แจง ส่วนรายได้จากทางอื่นของกลุ่มนั้นส่วนใหญ่บอกว่าไม่มี เกษตรกรเห็นว่าอัตราที่เรียกเก็บในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม สถานะการณ์ทางการเงินของกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ที่พอดี และจำนวนของเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินอยู่ในเกณฑ์ที่น้อย สุดท้ายในส่วนนี้เป็นการให้ เกษตรกรแสดงความคิดเห็นต่อการร่วมทำงานหรือความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการและเกษตรกร ซึ่งจะสรุปได้ดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	0.0	46.2	30.7	23.1
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	0.0	61.5	38.5	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	0.0	54.5	36.4	9.1

ในส่วนที่สามได้ถามถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ซึ่งจะแตกต่างไปจากเกษตรกรที่อยู่ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง คำถามในส่วนนี้ จะถามถึงความคิดของเกษตรกรต่อภารกิจที่เกษตรกรดำเนินการอยู่ โดยที่เกษตรกรส่วนใหญ่ตอบว่ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ และทุกคนยินดีที่จะจ่ายเงินในอัตราที่เรียกเก็บในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอัตราที่เกษตรกรทุกคนเห็นว่าเป็นอัตราที่เหมาะสม ส่วนในแง่ของการบำรุงรักษาโครงการนี้ เกษตรกรตอบว่าการช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่โครงการควรจะต้องมีการปรับปรุง โดยให้เหตุผลว่าไม่ค่อยได้พบกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในส่วนของการดำเนินงานซ่อมแซม ถึงแม้ว่าจะมีมติคณะ

รัฐมนตรีกำหนดว่า ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย เกษตรกรจะต้องเป็นผู้ซ่อมแซมเอง แต่ถ้าขนาดความเสียหายมีค่ามาก หน่วยงานของรัฐจะเข้ามาทำการซ่อมแซมให้ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ ถึงแม้จะทราบถึงมติของคณะรัฐมนตรีนี้ แต่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นก็จะรีบดำเนินการซ่อมแซมโดยเร็ว โดยให้เหตุผลว่าถ้าทิ้งไว้จะทำให้เกิดปัญหาในการส่งน้ำ และถ้าจะรอให้หน่วยงานของรัฐมาทำการซ่อมแซมให้ก็ต้องเสียเวลามาก แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรทุกคน เห็นว่ามติคณะรัฐมนตรีในข้อนี้ เป็นเรื่องที่ดีและเหมาะสมแล้ว เพราะถ้าเกิดความเสียหายมากแล้ว เกษตรกรก็จะไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินการได้ เมื่อถามถึงความติดหนี้ที่รัฐบาลจะมอบหมายให้เกษตรกรทำการบำรุงรักษาโครงการเองทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่ก็看不见ด้วย เพราะเกรงว่าจะมีงบประมาณไม่เพียงพอ แต่ถ้าจะให้ทำจริง ๆ เกษตรกรเชื่อว่่าก็น่าจะสามารถดำเนินการได้ ถ้ารัฐบาลจะมีงบประมาณสนับสนุน

5.4.3 เกษตรกรในโครงการชลประทานราษฎร์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า โครงการชลประทานราษฎร์ เป็นโครงการที่เกษตรกรได้รวมกลุ่มกันจัดทำโครงการชลประทานขึ้น แล้วดำเนินการบริหารโครงการกันเอง ดังนั้น การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำการบริหารกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ก็จะแตกต่างกันไปจากเกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง และเกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดเล็ก จากการสอบถามเกษตรกรในโครงการชลประทาน จำนวน 3 โครงการ มีเกษตรกรตอบแบบสอบถาม 27 คน ในส่วนแรกก็ตามถึงกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ การแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีทั้งแบ่งตามขอบเขตของการปกครอง (หมู่บ้าน) และแบ่งตามพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากคลองส่งน้ำเท่าๆกัน การได้มาของคณะกรรมการก็จะมีทั้งจากการเลือกตั้งและการแต่งตั้งเท่า ๆ กัน การแต่งตั้งส่วนใหญ่ จะแต่งตั้งโดยโดยเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานในฐานะที่เป็นที่ปรึกษา กลุ่มผู้ใช้น้ำทุกกลุ่ม จะมีกฎระเบียบในการดำเนินงาน ซึ่งเกษตรกรทุกคนก็เห็นว่าในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องมีกฎระเบียบ และเกษตรกรทุกคนจะต้องเป็นสมาชิก และเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าคณะกรรมการควรจะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง โดยเสนอไว้เป็นระยะเวลา 2 - 5 ปี และส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะดำรงตำแหน่งได้ 5 ปี หน้าที่ของคณะกรรมการที่เกษตรกรเห็นว่ามีความสำคัญที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องทำมี 3 ประการ คือ

1. ทำหน้าที่ในการจัดสรรน้ำให้แก่สมาชิก
2. นำเกษตรกรในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาให้ที่ประชุมทราบ
3. ชี้แจงการใช้จ่ายเงินที่เก็บจากสมาชิกให้ที่ประชุมทราบ

ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและเจ้าหน้าที่ของโครงการ ตลอดจนประสิทธิภาพของอาคารชลประทานนั้น เกษตรกรได้ให้ความเห็นดังสรุปในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ	0.0	85.7	14.3	0.0
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	0.0	100.0	0.0	0.0
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	0.0	85.7	17.3	0.0

ในส่วนของการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะบอกว่ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตรา 5 - 15 บาทต่อไร่ต่อปี แต่ก็มีเกษตรกรส่วนหนึ่งบอกว่าไม่มีการเก็บเงินค่าใช้น้ำ ซึ่งได้ให้เหตุผลว่าโครงการนี้มีรายได้จากการให้เช่าที่บริเวณห้วงงานของโครงการซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับตัวเมืองเชียงใหม่ และรายได้จากค่าเช่าที่มีมากพอที่จะบริหารโครงการได้โดยไม่ต้องเก็บเงินค่าธรรมเนียมการใช้น้ำจากเกษตรกร ในกรณีที่มีการเรียกเก็บเงิน ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นผลผลิตแทนไม่ได้ และอัตราการเก็บเงินนี้ได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่ม และถ้าใครไม่จ่ายก็จะมีบทลงโทษ และกรรมการก็ได้ทำการชี้แจงการใช้จ่ายต่อที่ประชุม เกษตรกรเห็นว่าอัตราการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และสถานะทางการเงินของกลุ่มก็อยู่ในเกณฑ์ที่พอดี สุดท้ายเกษตรกรทั้งหมดเห็นว่าเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บได้นี้ ควรจะนำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ใช้เป็นค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการชลประทาน
2. เป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการ
3. ซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวก
4. ถ้ามีเหลือให้นำฝากธนาคาร

ในแง่ของการร่วมกันทำงานหรือความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกรนั้น เกษตรกรทั้งหมดได้ให้ความเห็นดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	0.0	57.1	42.9	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	0.0	85.7	14.3	0.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	0.0	71.4	28.6	0.0

5.4.4 เกษตรกรในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าดำเนินการโดยกรมส่งเสริมและพัฒนาพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อกำหนดที่ชัดเจนประการหนึ่งว่าเมื่อดำเนินการก่อสร้างโครงการเสร็จแล้วเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จะต้องรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นแล้วพัฒนาไปเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำในที่สุด ดังนั้นจากแบบสอบถามส่วนที่หนึ่งเกี่ยวกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ เกษตรกรทั้งหมดตอบว่ามีกลุ่มผู้ใช้น้ำ แต่การแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำมีทั้งการแบ่งตามเขตการปกครอง (หมู่บ้าน) และตามเขตพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองส่งน้ำเดียวกัน คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่จะได้มาจากการเลือกตั้ง มีเพียงส่วนน้อย (23.8 %) เท่านั้นที่บอกว่า คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำได้มาจากการแต่งตั้ง แต่เมื่อถามความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อการได้มาของคณะกรรมการ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (91.7%) เห็นว่าคณะกรรมการควรจะมาจากการเลือกตั้ง และเกษตรกรส่วนใหญ่ (86.9%) เห็นว่าคณะกรรมการควรมีวาระในการดำรงตำแหน่ง ซึ่งควรจะมีอยู่ระหว่าง 1 ถึง 4 ปี แต่ส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 2 ปี เกษตรกรทั้งหมดทราบว่ามีกฎระเบียบ สำหรับการดำเนินงานของคณะกรรมการ และทั้งหมดก็เห็นด้วย ที่จะต้องมีกฎระเบียบในการดำเนินงาน เกษตรกรทุกคนที่ได้รับน้ำจะต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำ สุดท้ายเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่า คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ควรจะทำหน้าที่หลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. แจ้งต่อเกษตรกรผู้ใช้น้ำว่าจะทำการสูบน้ำเมื่อไหร่
2. เก็บเงินค่าพลังงานไฟฟ้าจากสมาชิก
3. กำหนดการให้เกษตรกรไปร่วมกันบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ
4. สำรวจความต้องการใช้น้ำของสมาชิก
5. แจ้งเจ้าหน้าที่ของโครงการเมื่อคลองชำรุดเสียหายมาก
6. ประชุมชี้แจงการใช้จ่ายเงินของกลุ่มและลงโทษผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบ

เกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ได้ให้ความเห็นต่อการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ ตลอดจนประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน ดังสรุปในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการทำงานของคณะกรรมการ
เจ้าหน้าที่ของโครงการ และประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ	16.6	20.9	45.9	16.6
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ	13.0	52.2	26.1	8.7
ประสิทธิภาพของอาคารชลประทาน	9.1	50.0	31.8	9.1

ในส่วนที่สองของแบบสอบถาม ที่ถามเกี่ยวกับการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ สำหรับโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจะแตกต่างจากโครงการชลประทานประเภทอื่น ๆ เพราะการเก็บเงินจากเกษตรกร ในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเป็นการเก็บเงินเพื่อชำระค่าพลังงานไฟฟ้า ให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งรัฐบาลโดยกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน จะจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าให้แก่เกษตรกรผู้ใช้น้ำส่วนหนึ่ง และเกษตรกรจะต้องจ่ายเองอีกส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการผู้ใช้น้ำจะเก็บเงินจากเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากค่าพลังงานไฟฟ้าที่เกษตรกรจะต้องจ่ายอีกส่วนหนึ่ง เพื่อใช้ในการบริหารงานและการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ ดังนั้น อัตราการเรียกเก็บเงินค่าพลังงานไฟฟ้า ของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าก็จะแตกต่างกัน จากแบบสอบถามพบว่าการเรียกเก็บเงินจากเกษตรกรในอัตราตั้งแต่ 450 ถึง 700 บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับเกษตรกรที่ทำการสูบน้ำเข้าสวนลำไย และตั้งแต่ 30 ถึง 100 บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับเกษตรกรที่ปลูกพืชไร่ และในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้านี้ เกษตรกรจะจ่ายเป็นสิ่งของแทนการจ่ายเงินไม่ได้ อัตราการเรียกเก็บนี้จะมีกำหนดไว้ในกฎระเบียบของกลุ่ม โดยคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีบทลงโทษผู้ที่ไม่จ่ายเงินโดยการงดจ่ายน้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่บอกว่าคณะกรรมการมีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินของกลุ่ม แต่ก็มีบางส่วน (38.1%) บอกว่าคณะกรรมการไม่มีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินของกลุ่ม เกษตรกรเห็นว่าอัตราที่เรียกเก็บในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ที่พอดี (66.7%) ถึงสูง (33.3%) แต่ทางกลุ่มก็สามารถควบคุมการใช้จ่ายเงินให้สถานการณ์ทางการเงินของกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ที่พอดี ทั้ง ๆ ที่กลุ่มผู้ใช้น้ำก็ไม่มีรายได้จากทางอื่น เกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินจะมีจำนวนน้อย การทำงานร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้า

หน้าที่ของโครงการและเกษตรกรนั้น เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ได้ให้ความเห็นต่อการทำงาน และความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ดังแสดงในตาราง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความสัมพันธ์ของ
คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการ และเกษตรกร %**

	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่	0.0	50.0	25.0	25.0
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเกษตรกร	8.3	70.8	12.6	8.3
ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการกับเจ้าหน้าที่	4.2	66.6	20.9	8.3

เนื่องจากการดำเนินงานของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ส่วนใหญ่จะดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่ของโครงการ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ จึงเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่ง เมื่อถามเกษตรกรถึงการมีส่วนร่วมพบว่า ในโครงการมีการเก็บเงินค่าใช้น้ำ แต่ในอัตราที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับจำนวนชั่วโมงที่ทำการสูบน้ำในแต่ละฤดูกาล อัตราที่เรียกเก็บอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เห็นว่า อัตราที่เรียกเก็บนี้สูงเกินไป ในการให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ของโครงการ เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี โดยให้เหตุผลว่ามีโอกาสได้พบกับเจ้าหน้าที่น้อยมาก ส่วนในการบำรุงรักษาระบบการชลประทาน ถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่มาก เกษตรกรจะร่วมกันทำการซ่อมแซมเอง แต่ถ้าความเสียหายมากหรือเป็นความเสียหายทางเทคนิค เช่นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับระบบสายส่งไฟฟ้า หรือเครื่องสูบน้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการจะเป็นผู้ดำเนินการ และถึงแม้เกษตรกรจะทราบมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำของโครงการชลประทานขนาดเล็กก็ตาม เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแม้จะเพียงเล็กน้อย เกษตรกรก็จะรีบดำเนินการซ่อมแซมโดยเร็ว ต่อข้อถามที่ว่า ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกร ทำการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำทั้งหมดเอง และเกษตรกรจะสามารถทำได้หรือไม่นั้น เกษตรกรทั้งหมดไม่เห็นด้วยที่รัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรทำการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำเอง โดยให้เหตุผลคล้ายคลึงกันว่าขาดแคลนงบประมาณ และขาดความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซ่อมแซมระบบสายส่งไฟฟ้าและเครื่องสูบน้ำ และถ้ารัฐจะมอบหมายให้จริง เกษตรกรก็คงจะทำได้ไม่ได้ด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการสำรวจความคิดเห็น ของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบริหาร โครงการชลประทาน และได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทาน โดยพิจารณาจากแบบสอบถามที่แยกออกเป็น 3 ส่วน คือ ลักษณะโครงสร้างของกลุ่มผู้ใช้น้ำ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จากกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ของโครงการ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเกษตรกร ในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ จะเห็นว่าบุคคลในแต่ละกลุ่ม ในโครงการแต่ละประเภท จะมีทัศนคติหรือความคิดในเรื่องต่างๆคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม อาจจะมีบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปบ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคล ในเรื่องต่าง ๆ ในโครงการชลประทานแต่ละประเภทที่ทำการสำรวจ อาจสรุปได้ ดังนี้

6.1 สรุปความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในส่วนของการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานทุกประเภททราบว่า มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นอยู่ในเขตโครงการ ซึ่งบางแห่งจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับ ของการได้มาของโครงการชลประทาน เช่น ในโครงการชลประทานขนาดเล็กและโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า หรือมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการ เช่น ในโครงการชลประทานราษฎร์ และเพื่อความสะดวกในการประสานงานกับทางราชการ เช่น ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง

สำหรับการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำนั้น เจ้าหน้าที่ของโครงการจะทราบว่า ถ้ามีการตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น ก็จะต้องมีการเก็บจากเกษตรกรในอัตราต่าง ๆ กัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ของโครงการส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่ามีการเรียกเก็บในอัตราเท่าใด ยกเว้นในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่เจ้าหน้าที่ของโครงการจะต้องทราบดี เพราะเงินที่เก็บจากเกษตรกรส่วนใหญ่จะต้องนำไปชำระเป็นค่าพลังงานไฟฟ้าของโครงการ ผ่านทางเจ้าหน้าที่ของโครงการ ทั้งนี้ เนื่องจากเงินที่เรียกเก็บจากเกษตรกรนี้ ไม่ใช่เป็นเงินที่เก็บส่งให้กับทางราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่ของโครงการไม่ได้สนใจว่าจะมีการเรียกเก็บในอัตราเท่าใด

สุดท้ายเป็นความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของโครงการ ต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เจ้าหน้าที่ของโครงการส่วนใหญ่เห็นว่าเกษตรกร ให้ความร่วมมือกับทางราชการอยู่ในเกณฑ์ดี การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำนั้น เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทาน เห็นว่าเป็นความจำเป็น

อย่างยิ่ง ที่จะต้องดำเนินการ และควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการมากขึ้น ไม่ว่าจะในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก หรือโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

6.2 สรุปความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในส่วนของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะสอบถามถึงการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ ลักษณะโครงสร้าง หน้าที่ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่ว่าจะอยู่ในโครงการชลประทานประเภทไหนก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากการเลือกตั้งของเกษตรกร ส่วนการแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ ก็จะมีทั้งการแบ่งตามเขตการปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ส่วนโครงการประเภทอื่น จะทำการแบ่งตามเขตของพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากคลองเดียวกัน การเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการชลประทานทุกประเภท จะมีวิธีการเลือกตั้งอยู่ 3 วิธี คือ การเลือกตั้งประธานเพียงคนเดียว แล้วประธานจะทำการเลือกและแต่งตั้งให้บุคคลเป็นกรรมการในตำแหน่งต่างๆที่ได้กำหนดไว้ วิธีที่สอง เป็นการเลือกคณะกรรมการตามตำแหน่งต่างๆที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของคณะกรรมการโดยตรง ส่วนวิธีที่สาม เป็นการเลือกคณะกรรมการตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้โดยตรง แล้วคณะกรรมการที่ได้รับเลือกนี้ จะทำการเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งขึ้นเป็นประธานคณะกรรมการ แล้วประธานจะเป็นผู้แต่งตั้งกรรมการ ตามตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้ ลักษณะโครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการชลประทานประเภทต่างๆ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือมีตำแหน่งหลัก ๆ 4 ตำแหน่ง คือ ประธานคณะกรรมการ รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก แต่ในบางกลุ่มอาจจะมีการแต่งตั้งหัวหน้าเมืองขอย หรือตัวแทนหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของคณะกรรมการ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่จะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง อยู่ระหว่าง 1 ถึง 5 ปี แต่ก็จะมีบางกลุ่มที่ไม่มีวาระในการดำรงตำแหน่ง คณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งก็จะมีอยู่บ้างในบางโครงการ ซึ่งมีทั้งโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง และโครงการชลประทานขนาดเล็ก คณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งนี้ ส่วนจะถูกแต่งตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของโครงการ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่ว่าจะอยู่ในโครงการชลประทานประเภทใดก็ตาม จะมีหน้าที่และความรับผิดชอบคล้าย ๆ กัน คือ จะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเกษตรกร ในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ นัดหมายให้สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำไปร่วมกันซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ และทำหน้าที่ในการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ นอกจากนี้ก็อาจจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น แตกต่างกันไป ในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ

ในส่วนของการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เนื่องจากคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะทำการเก็บเงินจากเกษตรกร และเป็นผู้จัดสรรเงินที่เก็บมาได้ใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ คณะกรรมการจึงทราบว่า มีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำในอัตราเท่าใด และกลุ่มมีรายได้เท่าใด เงินที่เก็บได้ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆอย่างไร ในโครงการชลประทานทุกประเภทที่ทำการสำรวจ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความพอใจในการให้ความร่วมมือของเกษตรกรในการจ่ายเงิน ถึงแม้จะมีเกษตรกรบางส่วนในบางโครงการที่มีปัญหาในการจ่ายเงิน แต่ก็นับว่าเป็นจำนวนที่น้อย และกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่ก็มีสถานะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เก็บจากเกษตรกรนี้ เฉพาะโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ที่ส่วนหนึ่งจะถูกนำไปชำระค่าพลังงานไฟฟ้า ส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้ในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ ส่วนที่เหลือจะเป็นค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการ เช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะของคณะกรรมการ ในการติดต่อประสานงาน และในบางโครงการก็จะมีการจ่ายเป็นค่าเบี้ยประชุมของคณะกรรมการด้วย สำหรับการลงโทษเกษตรกรที่ไม่จ่ายเงินนั้น จะมีทั้งมีการกำหนดโทษไว้ในกฎระเบียบของกลุ่ม ที่คณะกรรมการจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งมีทั้งการปรับและงดจ่ายน้ำ ในขณะที่บางโครงการก็อาจไม่มีการลงโทษ โดยจะมีการผ่อนผัน หรืออนุโลมให้จ่ายเงินช้าไปบ้างได้ แต่ในที่สุดก็จะเก็บเงินจากเกษตรกรสมาชิกได้ทุกคน คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง เห็นด้วยว่า ถ้าไม่มีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรแล้ว จะทำให้เกษตรกรที่อยู่ในเขตโครงการชลประทานเหล่านี้ ได้เปรียบเกษตรกรที่อยู่นอกเขตโครงการ

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของเกษตรกร คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของโครงการให้ความช่วยเหลือดี แต่การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชลประทานประเภทต่างๆอาจแตกต่างกัน ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ มองว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำมาก แต่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการน้อย และเมื่อถามถึงความเห็นในการที่จะให้เกษตรกรมีส่วนร่วมมากขึ้น จนถึงระดับที่ให้เกษตรกรบริหารจัดการโครงการเอง คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งหมด ไม่เห็นด้วย เพราะเชื่อว่าเกษตรกรจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณและความรู้ทางด้านเทคนิค แต่ถ้าจะให้เกษตรกรทำการบำรุงรักษาระบบการชลประทานเอง คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เชื่อว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการได้ ที่มีวิตกกังวลก็เฉพาะโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางเท่านั้น ที่เกรงว่าจะไม่สามารถหางบประมาณได้อย่างพอเพียง

6.3 **สรุปความคิดเห็นของเกษตรกร** เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นในเรื่องของการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ คล้าย ๆ กับคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เมื่อถามถึงการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะเห็นว่า การทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ถึงดีมากก็ตาม แต่ยังมีเกษตรกรในบางโครงการเห็นว่าการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง การกระทำที่เกษตรกรเห็นว่าควรจะต้องปรับปรุงมากที่สุดก็คือ การที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ได้ทำการชี้แจง รายละเอียดการใช้จ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ให้แก่สมาชิกได้รับทราบ เช่นเดียวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ เกษตรกรก็จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปตามประเภทของโครงการ กล่าวคือ เกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของโครงการ ได้ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเกณฑ์ที่ดีถึงดีมาก ในขณะที่โครงการชลประทานขนาดเล็ก ซึ่งเป็นโครงการที่เจ้าหน้าที่ของโครงการไม่ได้รับผิดชอบในการวางแผนและการจัดสรรน้ำ และการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำโดยตรง จะมีเกษตรกรบางส่วน เห็นว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ถึงต้องปรับปรุง เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ เกษตรกรในโครงการชลประทานขนาดเล็ก ก็เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่พอใช้ถึงต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ในขณะที่เกษตรกรในโครงการชลประทานราษฎร์ เห็นว่าการทำงานให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ของเจ้าหน้าที่ของโครงการ และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของโครงการ ที่เกษตรกรเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีเช่นเดียวกัน สำหรับโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อการทำงานให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ของโครงการ และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะแตกต่างกันมาก คือมีตั้งแต่ดีมากไปจนถึงต้องปรับปรุง เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของโครงการที่มีตั้งแต่ดีมากไปจนถึงต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ถึงแม้ว่าจะมีเกษตรกรบางส่วนเห็นว่าอัตราการเก็บเงินในปัจจุบันค่อนข้างจะสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า แต่เกษตรกรทุกคนก็ยินดีที่จะจ่ายเงิน เพราะโครงการชลประทานทำให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอในฤดูกาลเพาะปลูก อัตราการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ ก็จะคล้าย ๆ กันคือ มีอัตราตั้งแต่ 5 ถึง 15 บาทต่อไร่ต่อปี ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ตลอดจนโครงการชลประทานขนาดเล็กและโครงการชลประทานราษฎร์ ยกเว้นเฉพาะโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ที่อัตราการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ จากเกษตรกรจะแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าที่ โครงการเรียกเก็บจาก

เกษตรกรในแต่ละโครงการจะเท่ากันก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนชั่วโมงที่สูบน้ำ และค่าใช้จ่ายที่ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำของแต่ละโครงการเรียกเก็บเพิ่มขึ้นไม่เท่ากัน

ในส่วนของกรณีมีส่วนร่วมของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นคล้าย ๆ กัน กับคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และ ขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดสรรน้ำ ตลอดจนการที่รัฐจะ มอบหมายให้เกษตรกร ทำการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำเองทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่มีความ เห็นว่า เกษตรกรคงจะไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ขาดความรู้ด้าน เทคนิค ตลอดจนไม่มีเวลาเพียงพอ เพราะจะต้องประกอบอาชีพไปด้วย

6.4 ข้อเสนอแนะ จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ บริหารจัดการโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเก็บเงินค่า ธรรมเนียมในการใช้น้ำนั้น จะเห็นได้ว่าในโครงการชลประทานขนาดเล็ก โครงการชลประทาน ราษฎร์ และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จะมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เนื่องจากเงื่อนไขหรือข้อกำหนดของการจัดสร้างโครงการชลประทาน จะมีก็เพียงแต่ในโครงการชลประทาน ขนาดใหญ่และขนาดกลาง ที่ดำเนินงานโดยกรมชลประทานเท่านั้น ที่ตามกฎหมายแล้วจะต้องมี การเก็บเงินค่าชลประทาน โดยจะต้องดำเนินการ ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการชล ประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ซึ่งให้รัฐมนตรีมีอำนาจในการเรียก เก็บค่าชลประทาน โดยออกเป็นกฎกระทรวง แต่จากการสำรวจพบว่าในปัจจุบัน ยังไม่มีการเก็บ เงินค่าชลประทานตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เพียงแต่บางส่วนของบางโครงการ อาจจะมีการ จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในการวางแผนการเพาะปลูก และการจัดสรรน้ำ ตลอดจนการบำรุงรักษาระบบการชลประทานบางส่วน

การเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ ใน ปัจจุบันนี้ ดำเนินการโดยคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ภายใต้กฎระเบียบหรือข้อบังคับของกลุ่มผู้ ใช้น้ำที่กำหนดขึ้น โดยความเห็นชอบของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตรา ค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำที่เรียกเก็บ จะแตกต่างกันไป ถึงแม้ว่าจะเป็นโครงการชลประทาน ประเภทเดียวกันก็ตาม ในโครงการชลประทานขนาดเล็ก และโครงการชลประทานราษฎร์ การ ดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะเป็นไปตามเงื่อนไข หรือข้อบังคับของการจัดสร้างโครงการชล ประทาน ในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าก็เช่นเดียวกัน การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ก็เพื่อ ที่จะนำเงินที่เก็บได้ส่วนใหญ่ ไปชำระค่าพลังงานไฟฟ้า ที่ใช้ในการสูบน้ำ ซึ่งก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ

ในการจัดสร้างโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ตามคำร้องขอของเกษตรกร ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ในปัจจุบันดำเนินการไปตามกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำเอง ไม่ได้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 เงินที่เก็บได้ส่วนใหญ่ ก็จะนำไปใช้จ่ายในการบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ ไม่รวมคลองส่งน้ำสายใหญ่ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็จะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ

เนื่องจากการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ดำเนินการไปได้ด้วยความสมัครใจของเกษตรกร ในชุมชนเดียวกันและใกล้เคียงกัน หรือของเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากคลองส่งน้ำเดียวกัน ดังนั้น ในโครงการชลประทานหนึ่ง ๆ อาจจะไม่ได้มีการเก็บเงินในลักษณะนี้จากเกษตรกรทุกคน ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานนั้น ๆ ซึ่งถ้าเป็นจริง ก็จะทำให้มองเห็นถึงความได้เปรียบของเกษตรกร ที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตโครงการชลประทาน เพราะถ้าไม่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น ก็จะไม่ต้องจ่ายเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ แต่เกษตรกรนั้น ก็ยังคงได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทาน เช่นเดียวกับเกษตรกรที่จะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ

ดังนั้น เพื่อความเป็นธรรมของเกษตรกรทุกคน ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางหน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมชลประทาน และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ น่าจะต้องหาวิธีที่จะนำเอาพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 มาบังคับใช้ให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการเก็บเงินค่าชลประทาน ในโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง นอกจากจะสร้างความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกรทุกคนที่อยู่ในเขตโครงการ และได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานแล้ว ยังจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะชำนานให้เกษตรกรทำการใช้น้ำเพื่อการเกษตรอย่างประหยัดอีกด้วย ซึ่งจากการสำรวจครั้งนี้ก็พบว่ากลุ่มบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโครงการ ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ต่างก็มีความเห็นว่า การที่ไม่ได้มีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรทุกคนในเขตโครงการ ทำให้เกษตรกรเหล่านั้นได้เปรียบเกษตรกร ที่อยู่นอกเขตโครงการ หรืออยู่ในเขตโครงการชลประทานประเภทอื่น ๆ และเกษตรกรที่ตอบแบบสำรวจทุกคน ต่างก็ยืนยันว่า ยินดีที่จะจ่ายเงิน ถ้ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ

การบังคับใช้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 จะมีผลทำให้รัฐบาลได้เงินจากการใช้น้ำของโครงการชลประทานในลักษณะอื่น ๆ อีก และเงินที่เก็บได้ตามพระราชบัญญัตินี้ ก็จะนำไปตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ขึ้นในกรมชลประทาน ซึ่งเงินนี้ก็อาจจะนำกลับมาใช้ ในการพัฒนาระบบการส่งน้ำของโครงการชลประทานได้

และถ้าทำได้จริง ก็จะเป็นหนทางหนึ่งในการประหยัดงบประมาณของรัฐ ในส่วนที่จะต้องมาใช้ ในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำของโครงการชลประทานได้

การที่จะบังคับให้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวงนี้ให้ได้ผล และมีประสิทธิภาพที่ดี แล้ว รัฐบาลจะต้องสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น ในเขตโครงการชลประทานอย่างจริงจัง และสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะต้องดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ให้ได้บุคคลที่พร้อมและยินดีที่จะเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อเป็นตัวแทนของเกษตรกร ในการ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ ถ้ากลุ่มผู้ใช้น้ำที่จัดตั้งขึ้นในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จแล้ว กลุ่มผู้ใช้น้ำนี้ ก็อาจจะพัฒนาต่อไป เป็นสหกรณ์การเกษตร เพื่อทำหน้าที่แทนเกษตรกรสมาชิก ใน กิจกรรมต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น และจะเป็นผลต่อการพัฒนาของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการชลประทาน ประเภทอื่น ๆ ต่อไปด้วย

สำหรับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่าในโครงการชลประทานราษฎร เป็นโครงการชลประทานที่เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการมากที่สุด เพราะตามความเป็นจริงแล้ว โครงการชลประทานราษฎรเป็นโครงการที่ กลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ริเริ่ม และขออนุญาตจัดสร้างอาคารชลประทานในลำน้ำสาธารณะ เพื่อการ ชลประทานจากรัฐ เมื่อทำการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เสร็จแล้ว เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จาก โครงการ เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ก็จะจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นเพื่อบริหารจัดการ โครงการ โดยรัฐบาลจะเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ หรือเป็นที่ปรึกษาทางด้านเทคนิคเท่านั้น สำหรับ โครงการชลประทานขนาดเล็กก็เช่นเดียวกัน จะต่างกันก็ตรงที่โครงการชลประทานขนาดเล็ก รัฐ จะทำการก่อสร้างอาคารที่บริเวณหัวงานของโครงการให้ ตามคำร้องขอของเกษตรกร เกษตรกรที่ ได้รับประโยชน์จากโครงการจะต้องทำการจัดหาที่ดิน เพื่อจัดทำระบบการส่งน้ำ และจัดตั้งกลุ่มผู้ ใช้น้ำขึ้น เพื่อบริหารจัดการโครงการต่อไป โดยหน่วยงานของรัฐที่ทำการก่อสร้างอาคารที่บริเวณ หัวงาน (เช่น กรมชลประทาน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น) จะทำ หน้าที่ให้คำแนะนำ หรือเป็นที่ปรึกษาทางด้านเทคนิคเท่านั้น ในขั้นตอนของการบำรุงรักษาก็เช่น เดียวกัน เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการซ่อมแซมและ บำรุงรักษา ระบบการชลประทานเองทั้งหมด ยกเว้นกรณีที่เกิดความเสียหายมาก เกินกำลังความ สามารถของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งในโครงการชลประทานราษฎร และโครงการชลประทาน ขนาดเล็ก ก็อาจจะร้องขอความช่วยเหลือให้รัฐบาลดำเนินการซ่อมแซมให้ก็ได้ จะเห็นได้ว่า ใน โครงการชลประทานราษฎร และโครงการชลประทานขนาดเล็ก เกษตรกรจะมีส่วนร่วมในการ

บริหารและจัดการโครงการชลประทานค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการเพาะปลูก การจัดสรรน้ำ ตลอดจนการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำของโครงการชลประทาน

สำหรับโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เกษตรกรในโครงการ ก็จะมีส่วนร่วมในการวางแผนการเพาะปลูก และการจัดสรรน้ำค่อนข้างมาก เพราะเกษตรกรจะต้องเป็นผู้จ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าโดยตรงส่วนหนึ่ง ทำให้เกษตรกรจะต้องวางแผนในการสูบน้ำอย่างรอบคอบ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนของการซ่อมแซมและบำรุงรักษา ในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เกษตรกรที่จะได้รับประโยชน์ จะต้องจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น และจะต้องรับผิดชอบในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำของโครงการ ในขณะที่หน่วยงานของรัฐจะต้องรับผิดชอบในการซ่อมแซมและบำรุงรักษา ระบบสายส่งไฟฟ้า อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการสูบน้ำ ตลอดจนท่อส่งน้ำ อย่างไรก็ตาม ถ้าระบบการส่งน้ำเกิดความเสียหายอย่างมาก เกินกว่าความสามารถของกลุ่มผู้ใช้น้ำจะดำเนินการได้ เกษตรกรก็อาจจะร้องขอให้รัฐบาล ให้ความช่วยเหลือดำเนินการซ่อมแซมให้ก็ได้

ส่วนในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ในกรณีที่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ก็จะมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในการวางแผนการเพาะปลูก และการจัดสรรน้ำ ส่วนในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำนั้น เกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ก็จะต้องรับผิดชอบซ่อมแซมบำรุงรักษา คลองข่อย คลองแยกข่อย ตลอดจนอาคารชลประทานประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในคลองเหล่านั้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของโครงการ ก็จะดำเนินการในการซ่อมแซมและบำรุงรักษา คลองส่งน้ำสายใหญ่ และอาคารชลประทานที่อยู่ในคลองส่งน้ำสายใหญ่ทั้งหมด ในกรณีที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ เกษตรกรหรือตัวแทนของเกษตรกร ก็จะไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพาะปลูก และการจัดสรรน้ำ ส่วนในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ก็อาจจะได้รับคำร้องขอจากเจ้าหน้าที่ของโครงการให้ช่วยดำเนินการให้ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้มีส่วนร่วม ในการวางแผนการเพาะปลูก และการจัดสรรน้ำ จึงอาจจะทำให้ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของโครงการของเกษตรกรลดลง ความร่วมมือของเกษตรกรในการซ่อมแซม และบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ ก็อาจจะน้อยลงไปด้วย

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ที่รัฐจะต้องหาหนทาง มาตรการและวิธีการที่จะบังคับใช้ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 4 ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บเงินค่าชลประทาน เพื่อที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อเกษตรกร ทั้งที่อยู่ในเขตและที่อยู่นอกโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง และจะเป็นมาตรการที่สำคัญที่จะทำให้เกษตรกร ใช้น้ำอย่างประหยัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง ที่ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอกับพื้นที่เพาะปลูก นอกจากนี้

ถ้าได้มีการดำเนินการ ในการจัดเก็บเงินค่าชลประทานอย่างจริงจัง แล้วนำมาจัดตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานขึ้นในกรมชลประทาน เงินของกองทุนหมุนเวียนนี้ก็จะสามารถนำมาใช้ในกิจการต่างๆของโครงการชลประทานได้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายของรัฐ ในส่วนของการซ่อมแซม และบำรุงรักษาโครงการชลประทานเหล่านี้ในแต่ละปี ลงไปได้เป็นจำนวนมาก และที่สำคัญที่สุด การเก็บเงินค่าชลประทานจะทำให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม และการเป็นเจ้าของโครงการชลประทานมากขึ้น ซึ่งก็จะช่วยสนับสนุนให้การบริหารจัดการโครงการมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ภาคผนวก

แบบสอบถาม เจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน

โครงการวิจัย

ค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำของโครงการชลประทานประเภท
ต่างๆ

โครงการ.....

ประเภท.....

หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

สำรวจเมื่อ วันที่ เดือน พ.ศ.

ผู้สำรวจ.....

1. ลักษณะโดยทั่วไปของโครงการ

1.1 ประเภทของโครงการ

- ฝ่ายท่อน้ำ
- อ่างเก็บน้ำ
- สูบน้ำด้วยไฟฟ้า

1.2 ลักษณะทางกายภาพของโครงการ

- ฝ่ายท่อน้ำ

ปีที่เริ่มดำเนินการ พ.ศ.

ตัวฝาย ยาว เมตร สูง เมตร

ระบบการส่งน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน สาย ยาวรวม ก.ม

คลองซอย/แยกซอยจำนวน สาย ยาวรวม ก.ม

พื้นที่เพาะปลูกฤดูฝน ไร่ ฤดูแล้ง ไร่

จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ ครอบครัว คน

- อ่างเก็บน้ำ

ปีที่เริ่มดำเนินการ พ.ศ.

ตัวเขื่อน ยาว เมตร สูง เมตร

ปริมาณน้ำเก็บกักสูงสุด ลบ.ม.

ระบบการส่งน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน สาย ยาวรวม ก.ม

คลองซอย/แยกซอยจำนวน สาย ยาวรวม ก.ม

พื้นที่เพาะปลูกฤดูฝน ไร่ ฤดูแล้ง ไร่

จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ ครอบครัว คน

- สูบน้ำด้วยไฟฟ้า

ปีที่เริ่มดำเนินการ พ.ศ.

ขนาดของเครื่องสูบน้ำและมอเตอร์ไฟฟ้า (แรงม้า/กิโลวัตต์)

อัตราการสูบน้ำสูงสุด ลบ.ม/วินาที

ระบบการส่งน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่จำนวน สาย ยาวรวม ก.ม

คลองซอย/แยกซอยจำนวน สาย ยาวรวม ก.ม

พื้นที่เพาะปลูกฤดูฝน ไร่ ฤดูแล้ง ไร่

จำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ ครอบครัว คน

1.3 ระบบการเพาะปลูก

พืชที่ปลูกในฤดูฝน 1. พื้นที่โดยประมาณ ไร่

2. พื้นที่โดยประมาณ ไร่

3. พื้นที่โดยประมาณ ไร่

- พืชที่ปลูกในฤดูแล้ง 1. พื้นที่โดยประมาณ ไร่
 2. พื้นที่โดยประมาณ ไร่
 3. พื้นที่โดยประมาณ ไร่
 4. พื้นที่โดยประมาณ ไร่
 5. พื้นที่โดยประมาณ ไร่

1.4 การจัดการ

โครงการชลประทานขนาดใหญ่/ขนาดกลาง และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

1.4.1 จำนวนเจ้าหน้าที่ของโครงการ

ข้าราชการ คน ลูกจ้างประจำ คน ลูกจ้างชั่วคราว คน
 งบประมาณประจำปี (ปีที่ผ่านมา)

งบประมาณทั้งหมด บาท

งบประมาณค่าตอบแทน ใช้สอยและวัสดุ บาท

ประมาณค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการ บาท/ไร่

1.4.2 ในโครงการนี้มีกลุ่มผู้ใช้น้ำ หรือ สมาคมผู้ใช้น้ำ จำนวน กลุ่ม

ท่านคิดว่าการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำอยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ต้องปรับปรุง

เหตุผล.....

1.4.3 การมีส่วนร่วมของเกษตรกร

เกษตรกรในเขตโครงการมีส่วนร่วม

() ในการวางแผนการจัดสรรน้ำ () การจัดสรรน้ำ

() การบำรุงรักษาคลองส่งน้ำสายใหญ่ () การบำรุงรักษาระบบการส่งน้ำ

() อื่น ๆ เช่น.....

ท่านคิดว่าเกษตรกรในโครงการชลประทานนี้ มีความเข้าใจในการมีส่วนร่วม

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ต้องปรับปรุง

เหตุผล.....

ท่านคิดว่าเกษตรกรให้ความร่วมมือกับโครงการ

- () ดีมาก () ดี () พอใช้ () ต้องปรับปรุง
() เหตุผล

1.4.4 ในโครงการชลประทานนี้ที่ท่านทราบมีการเก็บเงินค่าใช้น้ำหรือไม่

- () มี ในอัตรา บาท/...../.....
() ไม่มี เพราะ.....

1.4.5 ถ้ามีการเก็บเงินท่านเห็นว่าเกษตรกรให้ความร่วมมือในการจ่ายเงิน

- () ดีมาก () ดี () พอใช้ () ต้องปรับปรุง
() เหตุผล.....

1.4.6 ท่านคิดว่าควรจะต้องเก็บเงินค่าใช้น้ำหรือไม่

- () ควรจะเก็บ เพราะ
- () ไม่ควรเก็บ เพราะ

1.4.7 ท่านคิดว่าเกษตรกรควรจะมีส่วนในการรับผิดชอบการจัดการโครงการมาก

ขึ้นกว่านี้หรือไม่

- () เห็นด้วย เพราะ
- () ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

รหัส.....

แบบสอบถาม คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ

โครงการวิจัย

ค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำของโครงการชลประทานประเภท
ต่างๆ

โครงการ.....

ประเภท.....

หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด.....

สำรวจเมื่อ วันที่ เดือน พ.ศ.

ผู้สำรวจ.....

1 ลักษณะโดยทั่วไปและองค์ประกอบ

1.1 ในโครงการนี้มีกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือไม่

() มี จำนวน กลุ่ม () ไม่มี

1.2 ถ้ามีหลายกลุ่ม การแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำจะถือแบ่ง

() ขอบเขตของหมู่บ้าน

() ขอบเขตที่เกษตรกรได้รับน้ำจากคลองซอยเดียวกัน

1.3 ถ้ามี คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมาจากการ

() เลือกตั้ง () แต่งตั้ง

1.4 ถ้ามาจากการเลือกตั้ง เลือกโดย

() เกษตรกร () ตัวแทนหมู่บ้าน

1.5 ถ้ามาจากการแต่งตั้ง แต่งตั้งโดย

() เจ้าหน้าที่ชลประทาน () เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

1.6 คณะกรรมการฯ มีกฎ/ระเบียบ สำหรับการดำเนินงานหรือไม่

() มี () ไม่มี

1.7 ในการเลือกตั้งคณะกรรมการ จะทำการเลือก

() 1. เฉพาะประธาน ประธานแต่งตั้งคณะกรรมการ

() 2. คณะกรรมการ คณะกรรมการเลือกประธาน ประธานแต่งตั้งกรรมการ

() 3. เลือกแต่ละตำแหน่ง

1.8 โครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำประกอบด้วย

1. ประธาน คน 2. รองประธาน คน

3. เลขานุการ คน 4. เหรัญญิก คน

5. 6.

7. 8.

1.9 วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ

() ไม่มี () มี ปี

1.10 หน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ

1..... 2.....

3..... 4.....

5..... 6.....

7..... 8.....

1.11 เกษตรกรที่ใช้น้ำของโครงการจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือไม่

() ต้องเป็น () ไม่จำเป็น

1.12 ท่านคิดว่าการดำเนินงานของโครงการชลประทานนี้อยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ควรปรับปรุง

เหตุผล.....

1.13 ท่านคิดว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานนี้อยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ควรปรับปรุง

เหตุผล.....

1.14 ท่านคิดว่า อาคารชลประทานในโครงการชลประทานนี้อยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ควรปรับปรุง

เหตุผล.....

2 การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ

2.1 มีการเรียกเก็บเงินค่าใช้น้ำจากเกษตรกรหรือไม่

() มี ในอัตรา บาท/ไร่/ปี (ฤดูกาล)

() ไม่มี เพราะ.....

2.2 เกษตรกรจะจ่ายเป็นสิ่งของ (ผลผลิต) แทนเงินได้หรือไม่

() ได้ ในอัตรา.....

() ไม่ได้

2.3 อัตราการเก็บเงินดังกล่าวมีกำหนดไว้ในระเบียบ/กฎข้อบังคับหรือไม่

() มี ใครเป็นคนกำหนด.....

() ไม่มี

2.4 ถ้าเกษตรกรไม่จ่ายเงิน มีบทลงโทษหรือไม่

() มีคือ.....

() ไม่มี เพราะ.....

2.5 กลุ่มผู้ใช้น้ำมีรายได้จากการเก็บเงินค่าใช้น้ำ โดยประมาณ (โดยเฉลี่ย)

ในฤดูฝน บาท ในฤดูแล้ง บาท ตลอดปี บาท

2.6 กลุ่มผู้ใช้น้ำมีรายได้อื่นนอกจากเงินค่าใช้น้ำหรือไม่

() มี จาก.....

() ไม่มี

2.7 เงินรายได้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำจะนำไปใช้ในงานต่างๆ ดังนี้

1. ประมาณ.....บาท/ปี

2. ประมาณบาท/ปี

3. ประมาณบาท/ปี

4. ประมาณบาท/ปี

2.8 ทำคิดว่าอัตราค่าใช้น้ำที่เก็บอยู่ในเกณฑ์ที่

() สูงมาก () สูง () เหมาะสม () น้อยไป

2.9 สถานการณ์ทางการเงินของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

() ไม่พอ () พอดี () เหลือ

อธิบาย.....

2.10 ในการเก็บเงินค่าใช้น้ำจากเกษตรกร มีปัญหา

() มาก () ปานกลาง () น้อย

2.11 ปัญหาในการเก็บเงินเกิดขึ้นเนื่องจาก

1.

2.

3.

4.

2.12 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

1.

2.

3.

4.

2.13 ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการฯ กับเจ้าหน้าที่ของโครงการ

() ดีมาก () ดี () ปานกลาง () ต้องปรับปรุง

อธิบาย.....

2.14 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ ของคณะกรรมการ กับเจ้าหน้าที่

โครงการ

1.

2.

3.

4.

2.15 ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการฯ กับ เกษตรกร

() ดีมาก () ดี () ปานกลาง () ต้องปรับปรุง

อธิบาย.....

2.16 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ ของคณะกรรมการฯ กับ

เกษตรกร

1.

2.

3.

4.

2.17 ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่โครงการ กับเกษตรกร

() ดีมาก () ดี () ปานกลาง () ต้องปรับปรุง

อธิบาย.....

2.18 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ ของเจ้าหน้าที่โครงการกับ

เกษตรกร

1.

2.

3.

4.

3 การมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันมีโครงการชลประทานอยู่หลายประเภท เกษตรกรที่อยู่ในเขตชลประทาน ประเภทต่างๆจะได้รับบริการจากรัฐ ที่แตกต่างกันตามประเภทของโครงการชลประทาน ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการดำเนินการของโครงการชลประทานอย่างไร

3.1 สำหรับ คณะกรรมการฯ ที่อยู่ในเขตชลประทานขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง

3.1.1 เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐในการบำรุงรักษาระบบการชลประทาน รัฐควรจะเก็บเงินเป็นค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทุกราย

() เห็นด้วยเพราะ.....

.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

.....

3.1.2 ถ้ามีการเก็บเงินจากเกษตรกรตามข้อ 3.1.1 ท่านยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() ยินดี เพราะ.....

() ไม่ยินดี เพราะ.....

3.1.3 ถ้ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำดังกล่าว ท่านคิดว่าควรจะเก็บในอัตรา บาท/...../.....

3.1.4 ในขณะที่ท่านคิดว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ

.....

.....

3.1.5 ในขณะที่ท่านคิดว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหาร/วางแผนการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

3.1.6 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ในโครงการชลประทานขนาดกลาง/ขนาดใหญ่ ถ้าไม่มีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการ จะทำให้เกษตรกรในเขตโครงการได้เปรียบเกษตรกรที่อยู่นอกเขตโครงการชลประทาน

() เห็นด้วย เพราะ.....

.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

3.1.7 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทำการบริหารโครงการชลประทานเอง เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่

() ได้ เพราะ.....

.....

() ไม่ได้ เพราะ.....

.....

3.1.8 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทำการบำรุงรักษาคคลองซอย/แยกซอยของโครงการชลประทานเอง เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่

() ได้ เพราะ.....

.....

() ไม่ได้ เพราะ.....

.....

**3.2 สำหรับ คณะกรรมการฯที่อยู่ในเขตชลประทานขนาดเล็ก /ชล
ประทานราษฎร์**

3.2.1 ในปัจจุบันในโครงการชลประทานมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมใน
การใช้น้ำหรือไม่

() มีในอัตรา.....

.....

() ไม่มี เพราะ.....

.....

3.2.2 ถ้ามีการเก็บเงินจากเกษตรกรตามข้อ 3.1.1 ท่านยินดีที่จะจ่ายค่า
ธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() ยินดี เพราะ.....

() ไม่ยินดี เพราะ.....

3.2.3 ถ้ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำดังกล่าว ท่านคิดว่า
อัตรานี้มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว เพราะ.....

.....

() ไม่เหมาะสม ควรจะเก็บในอัตรา..... บาท/...../.....

เพราะ.....

.....

3.2.4 ในขณะที่ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ
เกษตรกรในการบำรุงรักษาระบบการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

3.2.5 ท่านทราบมติของคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาโครงการชลประทานขนาดเล็กหรือไม่

() ทราบคือ.....

() ไม่ทราบ

3.2.6 ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นในระบบการส่งน้ำของโครงการ ท่านจะรับดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว

() ใช่ เพราะ.....

() ไม่ใช่ เพราะ.....

3.2.6 ส่วนมากเมื่อระบบการส่งน้ำเกิดความเสียหายเพียงเล็กน้อย ท่านจะปล่อยให้ความเสียหายนั้นลุกลามจนกลายเป็นความเสียหายขนาดใหญ่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบมาดำเนินการซ่อมแซมให้ ตามมติของคณะรัฐมนตรี

() จริง เพราะ.....

() ไม่จริง เพราะ.....

3.2.7 ท่านคิดว่ามติของคณะรัฐมนตรี ในเรื่องเกี่ยวกับการบำรุงรักษาโครงการชลประทานขนาดเล็กนี้

() มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะ.....

() ควรจะแก้ไข ดังนี้.....

เพราะ.....

3.2.8 ท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล

() เห็นด้วย เพราะ.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

.....

3.2.9 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการ ทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการเอง

() ได้ เพราะ.....

.....

() ไม่ได้ เพราะ.....

.....

3.3 สำหรับคณะกรรมการที่อยู่ในเขตชลประทานสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

3.3.1 ในปัจจุบันในโครงการชลประทานมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() มี.....

() ไม่มี.....

3.3.2 ถ้ามี โปรดให้รายละเอียดการเก็บเงินทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง

.....

.....

.....

2.3.3.3 ถ้ามีการเก็บเงินจากเกษตรกรตามข้อ 3.3.2 ท่านยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() ยินดี เพราะ.....

() ไม่ยินดี เพราะ.....

3.3.4 ท่านคิดว่าค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำดังกล่าวนี้มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว เพราะ.....

.....

() ไม่เหมาะสม ควรจะเก็บในอัตรา บาท/...../.....

เพราะ.....

.....

.....

3.3.5 ในขณะที่ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ
เกษตรกรในการบำรุงรักษาระบบการให้น้ำของโครงการชลประทาน

- () มาก () ปานกลาง () น้อย
เหตุผลและข้อเสนอแนะ

3.3.6 ในปัจจุบัน ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นในระบบการส่งน้ำของ
โครงการ ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในการซ่อมแซมบำรุงรักษา คือ

- () เกษตรกร อธิบาย ..
.....
() เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ อธิบาย.....
.....

3.3.7 ส่วนมากเมื่อระบบการส่งน้ำเกิดความเสียหายเพียงเล็กน้อย ท่าน
จะปล่อยให้ความเสียหายนั้นลุกลามจนกลายเป็นความเสียหายขนาดใหญ่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของ
รัฐที่รับผิดชอบมาดำเนินการซ่อมแซมให้ ตามมติของคณะรัฐมนตรี

- () จริง เพราะ.....
.....
() ไม่จริง เพราะ.....
.....

3.3.8 ท่านคิดว่ามติของคณะรัฐมนตรี ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษา
โครงการชลประทานขนาดเล็กนี้

- () มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะ.....
.....
() ควรจะแก้ไข ดังนี้ ..
.....

เพราะ.....
.....

3.3.9 ท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำ
จากโครงการทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล

() เห็นด้วย เพราะ.....

.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

.....

3.3.10 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการ ทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการเอง

() ได้ เพราะ.....

.....

() ไม่ได้ เพราะ.....

.....

รหัส.....

แบบสอบถาม เกษตรกรผู้ใช้น้ำ

โครงการวิจัย

ค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำของโครงการชลประทานประเภท
ต่างๆ

โครงการ.....

ประเภท.....

หมู่ที่ ตำบล อำเภอ..... จังหวัด.....

สำรวจเมื่อ วันที่ เดือน พ.ศ.

ผู้สำรวจ.....

1 กลุ่มผู้ใช้น้ำ

1.1 ในโครงการนี้มีกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือไม่

() มี จำนวน กลุ่ม () ไม่มี

1.2 ถ้ามีหลายกลุ่ม การแบ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำจะถือแบ่ง

() ขอบเขตของหมู่บ้าน

() ขอบเขตที่เกษตรกรได้รับน้ำจากคลองซอยเดียวกัน

1.3 ถ้ามี คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมาจากการ

() เลือกตั้ง () แต่งตั้ง

1.4 ถ้ามาจากการเลือกตั้ง ท่านได้ร่วมในการเลือกตั้งหรือไม่

() เลือก () ไม่เลือก เพราะ

1.5 ถ้ามาจากการแต่งตั้ง แต่งตั้งโดย

() เจ้าหน้าที่ชลประทาน () เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

1.6 ท่านคิดว่าคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำควรจะมาจาก

() การเลือกตั้ง เพราะ.....

() การแต่งตั้ง เพราะ.....

1.7 คณะกรรมการฯ มีกฎ/ระเบียบ สำหรับการดำเนินงานหรือไม่

() มี () ไม่มี

1.8 ในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ท่านคิดว่าน่าจะมีกฎ หรือระเบียบเป็นลาย

ลักษณ์อักษรหรือไม่

() ควรจะมี เพราะ.....

() ไม่ควรจะมี เพราะ.....

1.9 ท่านคิดว่าคณะกรรมการควรมีวาระในการทำงานหรือไม่

() ไม่ต้องมี เพราะ.....

() มี ปี เพราะ.....

1.10 หน้าที่สำคัญของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ควรจะมี ดังนี้

1..... 2.....

3..... 4.....

5..... 6.....

7..... 8.....

1.11 เกษตรกรที่ใช้น้ำของโครงการจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือไม่

() ต้องเป็น () ไม่จำเป็น

1.12 ท่านคิดว่าการดำเนินงานของโครงการชลประทานนี้อยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ควรปรับปรุง

เหตุผล.....

1.13 ท่านคิดว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานนี้อยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ควรปรับปรุง

เหตุผล.....

1.14 ท่านคิดว่า อาคารชลประทานในโครงการชลประทานนี้อยู่ในเกณฑ์

() ดีมาก () ดี () พอใช้ () ควรปรับปรุง

เหตุผล.....

2 การเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ

2.1 มีการเรียกเก็บเงินค่าใช้น้ำจากเกษตรกรหรือไม่

() มี ในอัตรา..... บาท/ไร่/ปี (ฤดูกาล)

() ไม่มี เพราะ.....

2.2 เกษตรกรจะจ่ายเป็นสิ่งของ (ผลผลิต) แทนเงินได้หรือไม่

() ได้ ในอัตรา.....

() ไม่ได้

2.3 อัตราการเก็บเงินดังกล่าวมีกำหนดไว้ในระเบียบ/กฎข้อบังคับหรือไม่

() มี ใครเป็นคนกำหนด.....

() ไม่มี

2.4 ถ้าเกษตรกรไม่จ่ายเงิน มีบทลงโทษหรือไม่

() มี คือ.....

() ไม่มี เพราะ.....

2.5 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ได้มีการชี้แจงเรื่องเงินรายได้จากการเก็บเงินค่าใช้น้ำ ให้สมาชิกทราบหรือไม่

() มี () ไม่มี เพราะ.....

2.6 กลุ่มผู้ใช้น้ำมีรายได้อื่นนอกจากเงินค่าใช้น้ำหรือไม่

() มี จาก

() ไม่มี

2.7 ท่านคิดว่าเงินรายได้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำจะนำไปใช้ในงานต่างๆ ดังนี้

1. 2.

3. 4.

2.8 ท่านคิดว่าอัตราค่าใช้น้ำที่เก็บนี้อยู่ในเกณฑ์ที่

() สูงมาก () สูง () เหมาะสม () น้อยไป

2.9 สถานการณ์ทางการเงินของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

() ไม่พอ () พอดี () เหลือ

อธิบาย

2.10 เกษตรกรที่ไม่ยอมจ่ายเงินค่าใช้น้ำมีจำนวน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

2.11 ปัญหาที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรไม่ยอมจ่ายเงิน ได้แก่

1.

2.

3.

4.

2.12 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

1.

2.

3.

4.

2.13 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกร กับเจ้าหน้าที่ของโครงการ

() ดีมาก () ดี () ปานกลาง () ต้องปรับปรุง

อธิบาย

.....

.....

2.14 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ ของเกษตรกร กับเจ้าหน้าที่
โครงการ

1.
2.
3.
4.

2.15 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับคณะกรรมการฯ

() ดีมาก () ดี () ปานกลาง () ต้องปรับปรุง
อธิบาย

2.16 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ของเกษตรกรกับคณะกรรมการฯ

1.
2.
3.
4.

2.17 ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการฯ กับเจ้าหน้าที่โครงการ

() ดีมาก () ดี () ปานกลาง () ต้องปรับปรุง
อธิบาย

2.18 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ ของคณะกรรมการฯ กับ
เจ้าหน้าที่

1.
2.
3.
4.

3 การมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันมีโครงการชลประทานอยู่หลายประเภท เกษตรกรที่อยู่ในเขตชลประทาน ประเภทต่างๆจะได้รับบริการจากรัฐ ที่แตกต่างกันตามประเภทของโครงการชลประทาน ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการดำเนินการของโครงการชลประทานอย่างไร

3.1 สำหรับ เกษตรกร ที่อยู่ในเขตชลประทานขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง

3.1.1 เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐในการบำรุงรักษาระบบการชลประทาน รัฐควรจะต้องเก็บเงินเป็นค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทุกราย

() เห็นด้วย เพราะ.....

.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

.....

3.1.2 ถ้ามีการเก็บเงินจากเกษตรกรตามข้อ 3.1.1 ท่านยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() ยินดี เพราะ.....

() ไม่ยินดี เพราะ.....

2.3.1.3 ถ้ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำดังกล่าว ท่านคิดว่าควรจะต้องเก็บในอัตรา..... บาท/...../.....

3.1.4 ในขณะที่ท่านคิดว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ

.....

.....

3.1.5 ในขณะที่ท่านคิดว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหาร/วางแผนการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ.....

.....

3.1.6 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ในโครงการชลประทานขนาดกลาง/ขนาดใหญ่ ถ้าไม่มีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำจากเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการ จะทำให้เกษตรกรในเขตโครงการได้เปรียบเกษตรกรที่อยู่นอกเขตโครงการชลประทาน

() เห็นด้วย เพราะ

.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

3.1.7 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทำการบริหารโครงการชลประทานเอง เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่

() ได้ เพราะ.....

.....

() ไม่ได้ เพราะ

.....

3.1.8 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทำการบำรุงรักษาดคลองซอย/แยกซอยของโครงการชลประทานเอง เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่

.....

() ได้ เพราะ.....

() ไม่ได้ เพราะ

3.2 สำหรับ เกษตรกร ที่อยู่ในเขตชลประทานขนาดเล็ก /ชลประทาน ราษฎร์

3.2.1 ในปัจจุบันในโครงการชลประทานมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมใน
การใช้น้ำหรือไม่

() มีในอัตรา

() ไม่มี เพราะ

3.2.2 ถ้ามีการเก็บเงินจากเกษตรกรตามข้อ 3.1.1 ท่านยินดีที่จะจ่ายค่า
ธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() ยินดี เพราะ

() ไม่ยินดี เพราะ

3.2.3 ถ้ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำดังกล่าว ท่านคิดว่า
อัตรานี้มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว เพราะ

() ไม่เหมาะสม ควรจะเก็บในอัตรา บาท/...../.....

เพราะ.....

3.2.4 ในขณะที่ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ
เกษตรกรในการบำรุงรักษาระบบการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ.....

3.2.5 ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นในระบบการส่งน้ำของโครงการ ท่านจะ
รีบดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว

() ใช่ เพราะ

.....

() ไม่ใช่ เพราะ

.....

3.2.6 ส่วนมากเมื่อระบบการส่งน้ำเกิดความเสียหายเพียงเล็กน้อย ท่านจะปล่อยให้ความเสียหายนั้นลุกลามจนกลายเป็นความเสียหายขนาดใหญ่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบมาดำเนินการซ่อมแซมให้ ตามมติของคณะรัฐมนตรี

() จริง เพราะ

.....

() ไม่จริง เพราะ

.....

3.2.7 ท่านคิดว่ามติของคณะรัฐมนตรี ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาโครงการชลประทานขนาดเล็กนี้

() มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะ

.....

() ควรจะแก้ไข ดังนี้

.....

เพราะ

.....

.....

3.2.8 ท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล

() เห็นด้วย เพราะ

.....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

3.2.9 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการ ทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกรจะสามารถดำเนินการเอง

() ได้ เพราะ.....

.....

() ไม่ได้ เพราะ.....

.....

3.3 สำหรับ เกษตรกร ที่อยู่ในเขตชลประทานสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

3.3.1 ในปัจจุบันในโครงการชลประทานมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() มี

() ไม่มี

3.3.2 ถ้ามี โปรดให้รายละเอียดการเก็บเงิน ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง.....

.....

.....

.....

.....

2.3.3.3 ถ้ามีการเก็บเงินจากเกษตรกรตามข้อ 3.3.2 ท่านยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำหรือไม่

() ยินดี เพราะ

() ไม่ยินดี เพราะ

3.3.4 ถ้ามีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำดังกล่าว ท่านคิดว่าอัตรานี้มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว เพราะ

.....

() ไม่เหมาะสม ควรจะเก็บในอัตรา

บาท/...../.....

เพราะ

.....

3.3.5 ในขณะที่ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ
เกษตรกรในการบำรุงรักษาระบบการให้น้ำของโครงการชลประทาน

() มาก () ปานกลาง () น้อย

เหตุผลและข้อเสนอแนะ

.....

.....

3.3.6 ในปัจจุบัน ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นในระบบการส่งน้ำของ
โครงการ ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในการซ่อมแซม บำรุงรักษา คือ

() เกษตรกร อธิบาย

.....

() เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ อธิบาย

.....

2.3.3.7 ส่วนมากเมื่อระบบการส่งน้ำเกิดความเสียหายเพียงเล็กน้อย
ท่านจะปล่อยให้ความเสียหายนั้นลุกลามจนกลายเป็นความเสียหายขนาดใหญ่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่
ของรัฐที่รับผิดชอบมาดำเนินการซ่อมแซมให้ ตามมติของคณะรัฐมนตรี

() จริง เพราะ

.....

() ไม่จริง เพราะ

.....

2.3.3.8 ท่านคิดว่ามติของคณะรัฐมนตรี ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบำรุง
รักษาโครงการชลประทานขนาดเล็กนี้

() มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะ.....

.....

() ควรจะแก้ไข ดังนี้

.....

เพราะ

.....

.....

.....

3.3.9 ท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำ
จากโครงการทำการบำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล

() เห็นด้วย เพราะ

.....

(.) ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

3.3.10 ถ้ารัฐจะมอบหมายให้เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากโครงการ ทำการ
บำรุงรักษาโครงการชลประทานเองทั้งหมด เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ท่านคิดว่าเกษตรกร
จะสามารถดำเนินการเอง

() ได้ เพราะ

.....

() ไม่ได้ เพราะ

.....

